

Přítomnost

ROČNÍK XVI

V PRAZE 8. BŘEZNA 1939

ZA K 2.—

Co by dělal dnes Masaryk

F. PEROUTKA

Dobrá rada nad zlato

MILENA JESENSKÁ

Karel Čapek - spisovatel

JAN MUKAŘOVSKÝ

Připravuje se Anglie na válku?

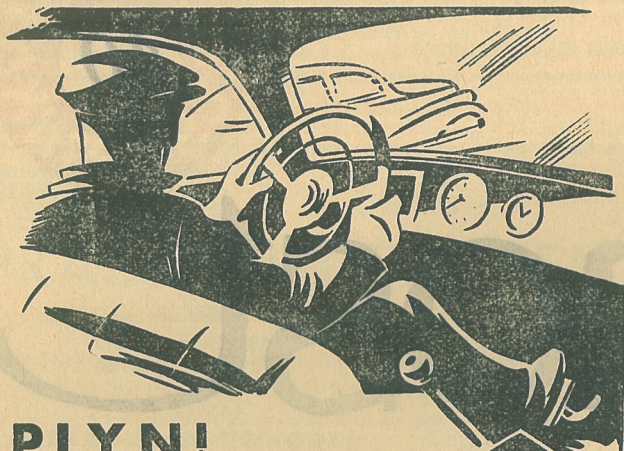
JOSEF PACHTA

Češi a první slovenská státní půjčka

Maďarské řešení židovské otázky

J. SEDLÁK

Když byli Němci poraženi . . . — Příklad upřímné dohody mezi Německem a naší republikou — Evropské osy se připravují k velké rozpravě — Program Národní strany práce — Jak se na nás dívají Němci po vojensku — Německé vysoké školy v Praze — Dopis generála Medka — City malého národa — Odpověď německým nacionálním socialistům — Jak se o nás píše v Německu

PLYN!

Dejte si seříditi vůz na zelenou benzolovou směs, a pak to opět zkuste! Poznáte změnu ve svůj prospěch na tachometru, na spotřebě pohonné látky, při startu i změně rychlosti.

Bezplatná benzolová služba:

V Praze: Stálá zkušebna na silnici Praha-Poděbrady u km 8-8. Stálé zkušebny v Brně, Na Výstavišti a v Mor. Ostravě-Vítkovice budou koncem března v provozu. Stanoviště pojízdných zkušeben sdělí Vám u každého čerpadla.

Čtěte **LIDOVÉ NOVINY**

*Nашe ženy
& perolou jsou spokojeny*

Roste u nás, vyrábí se v Pardubicích

OBSAH PŘÍTOMNOSTI Č. 9: F. PEROUTKA: Dopis generála Fauchera a odpověď. — J. SEDLÁK: Nová dělná kolonie? — G. WINTER: Jean Giono ví, že je Česko-Slovensko. — K. NEDVĚD: Bonnet a francouzská veřejnost. — MIROSLAV MÍČKO: Přiznání k Alšovi. — JOSEF PACHTA: Londýnská City dělá politiku. — KAREL KŘÍŽ: První rozpočet nového Česko-Slovenska. — KORNEL SYNEK: Nač si stěžují zdejší Němci? — ANT. BOHÁČ: Páté a šesté pásmo. — JAROSLAV MOKROŠ: Otcové a děti. — Slovensko před vážnými úkoly. — Vojenské události v Anglii. — Dopis z lidu generálu Medkovi. — Češi, Němci a židé. — City a politika. — Padlé bašty.

Přítomnost

řídí Ferd. Peroutka

ODBORNÍ LÉKAŘI

Sanatorium Dr. Borůvka

ústav pro choroby chirurgické, ženské a porody. PRAHA II., LEGEROVA 61/63. Telefony 212-37, 379-06, 332-38. Řídící lékař dr. Klingler.

MUDr. Frankl odborný lékař pro žaludeční a střevní nemoci a roentgenologii. PRAHA II., NEKÁZANKA 4, II. patro. Ord. 9—10, 3—4. Telefon 234-13.

MUDr. Ervín Fröhlich, odborný lékař pro choroby vnitřní, žaludeční, střevní a výměny látek, em. esistent I. med. kliniky prof. Schmidta. PRAHA I., Na Příkopěch 35. Ord. 9-10, 1/3-1/5. Telef. 228-91.

MUDr. ZDENKA NEDVĚDOVA-NEJEDLA

odb. dětská lékařka, PODOLÍ, PANKRÁČKÁ 14 (stanice elektr. dráhy za Podol. sanatoriem). Ord. 9—10 a 2—4. Tel. 441-77.

Pro plastickou chirurgii **Dr. RUDOLF SLUNEČKO** ord. 3—4 (a podle úmluvy). Telefon 393-79. PRAHA II., VO-DÍČKOVA 15. (Hlávkův palác.)

MUDr. EMIL VOGL

odborný lékař pro nemoci vnitřní, Praha II., LÜTZOWOVA 32, roh Washingtonovy. Ord. 9—11, 2—4. Telefon 226-65.

VAŠ VKUS I NÁROKY USPOKOJÍ

KRAUS & SPOL.

krejčí pro pány a dámy

Telefon 309-69

PRAHA II.,
Panská ul. 10

OBUV PRO VYŠŠÍ NÁROKY

FERRY GRAUMANN

PRAHA I., PŘÍKOPY 35, schodiště A.

Tel. 315-28.

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BORO VÝ V PRAZE I., NARODNÍ TRÍDA 11.

Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spořitelny číslo 35.622 • Nevýžádané rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok K 100.—, na půl roku K 50.—, na čtvrt roku K 25.—, jednotlivá čísla K 2.—. Pour la France et ses Colonies Frs 2.50. • Dohlédací pošt. úřad Brno II. • Novin. sazba povolena v Brně řed. pošt a telegrafů pod čís. 119.268/IIIa. • Odpovědný redaktor J. Dlabáč.

TISKEM LIDOVÉ TISKARNY, BRNO, ČESKA 6.

Přítomnost

ROČNÍK XVI.

V PRAZE 8. BŘEZNA 1939

ČÍSLO 10

Co by dělal dnes Masaryk

(7. III. 1939)

Ačkoliv je to otázka skoro mystická, lidé ji teď hodně kladou sobě i jiným. Snad proto, že žádná doba, ve které národ navštívil pocit neštěstí, není bez sklону k mystice, jenž se ovšem méně projevuje klečením na dlažbě chrámové a více očekáváním nějakých politických zázraků. Ty nepřijdou.

Jediná poctivá odpověď na otázku, co by dnes Masaryk dělal, musí znít: Nevím. Poznali jsme Masaryka ve dvou situacích: za Rakouska a v první republice. Kdo je takový umělec psychologie, aby dovedl si vymyslet duševní reakce této osobnosti v situaci podstatně jiné? Je možno, že někdo má dosti smělosti, aby se domníval to vědět. Já se přiznávám, že mne opouští odvaha před úkolem tak obtížným. Není pochyby, že s Masarykem zemřela i jeho epocha. To jsme jaksi cítili už nad jeho rakví. Všechny síly jeho ducha kořenily v dobré a slavné evropské minulosti. Víím, že ve filosofii jeho skutečně živé porozumění se zastavovalo už před Nietzsem a Bergsonem. Zkonstruovat, jak by osobnost, zaniklá i se svou epochou, se chovala v epoše jiné, určovat to dokonce v detailech, to by bylo počínání blízké směšnosti. Jistě by Masaryk s truchlivostí viděl, jako to vidíme my, mnoho svých idejí roztrženo, plno svých nadějí zklamáno. Čímž se nic neříká o kvalitě oněch idejí; i dobré a čestné naděje bývají někdy zklamány. Jistě by se snažil obrnit onou pevností srdce, která dělá mužný charakter. Jistě by však cítil, že ona sbírka idejí, kterou uložil do Světové revoluce, ztratila svůj aktuální ráz.

Není-li možno citovat jeho ducha tím způsobem, jakým by to po nás mnozí žádali, je snad možno vzpomenouti celkového rázu jeho charakteru a jeho myšlení a z toho vyvodit některé, dosti bledé, jak přiznávám, dohady o tom, jak by si asi dnes počínal. Ve velmi širokých obrysech ovšem. Při tom, jako tak často u velkých osobností, málo se budeme moci spolehnouti na vždy rychle nabízený a hotový úsudek jeho profesionálních vykladačů. Jejich obvyklou vadou bývá, že se zastavili se svým chápáním u Masaryka předválečného a revolučního a že v něm nikdy nemohli vidět něco jiného než opozičníka, který právě z opozičníka dělá největší čest. Jen nedostatečně vnímali jeho dobu presidentskou, která byla plna starostí o to, najde-li český národ v sobě dosti konstruktivního a státního ducha, a která byla protkána úspěšnými poznámkami: Sám jsem často býval anarchistou. Marx jednou řekl: Nejsem marxista. Víím přesně, že Masaryk smýšlel podobně: Jsem Masaryk, ale ne masarykovec. Byl pln nechuti k lidem, kteří s jeho jménem na rtech přispívali k zvýšení zmatku v našem poválečném světě. Neměl ani touhy, aby celá jeho literární minulost byla vzkríšena. Říkal: Co chci nyní říci, řekl jsem ve Světové revoluci; to by mohlo stačit.

A tato jeho poslední kniha zcela je ovládána starostmi výstavby. Přicházejí na něho pochybnosti i o tom, zda ona česká epocha, které patřila jeho největší láska, reformace, byla dosti konstruktivní, zda nebyla politicky neblahá, končíc porážkou; uvažuje, nebyla-li německá reformace politicky konstruktivnější.

Uvedl jsem obtíže, které se staví v cestu pátrání, jak by se Masaryk zachoval v dnešní době. Největší z obtíží je psychologická nemožnost úkolu. Když jsem byl uveden všechny výhrady, zkusme, není-li možno z toho, jak jej známe, vyvodit nějaký program pro dobu přítomnou. Musíte dovolit, abych si při tom počínal střízlivě a nedal se unášet fantasií. Jinak bych raději mlčel.

I. Masaryk přijal pro své hnutí název realismus. To je dosti srozumitelný a trvalý znak: takové jméno nemohou přijmouti hnutí a muž, jejichž hlavním cílem by nebylo poznávat skutečnost a jednat podle ní. »Stručně,« napsal Masaryk, »lze hlavní pravidlo formulovat: poznávej vždy věci a jejich jádro!« Nešli bychom v Masarykových stopách, kdyby péče o poznání skutečnosti v nás nepřevládala. Realismus se ovšem nemůže zastavit ani před uznáním skutečnosti nepřijemných, ba právě tam začíná jeho úkol, neboť skutečnosti příjemné je každý sám od sebe ochoten uznat a přijmout. Je zcela nepochybně Masarykovým odkazem: nikoliv snít, nýbrž jasně vidět; ne vyhýbat se nezbytným úkolům tím, že bychom se šli potěšit do kouta se svou fantasií; politika ani noviny nesmějí se podobati kuřárně opia, kde se každý může oddat příjemným snům. Jsem přesvědčen, že Masaryk by se k pěstitelům ilusí nepřihlásil. Neříkám, co by vyvodil z poznání skutečnosti, poněvadž to ovšem nevím; také by jistě žádná realita nepodlomila jeho statečnost. Pravím pouze, že by se snažil přesně a ostře vidět, co jest, a že by si neulehčoval fantasií. Že by, právě jako za války, podnikl nejdříve velkou analýsu duchovního a společenského života německého, francouzského, anglického, ruského, a že by se varoval vsadit na špatnou kartu. Jistě by mu neušla hluboká krize francouzské energie a rozpačitost Velké Británie; naproti tomu by nemohl nepozorovat rozmach všech sil německých. Tuto věc lze tedy každému tazateli bezpečně říci, že by Masaryk začal pečlivou analýsou všech evropských sil; stačí si přečíst ona místa ze Světové revoluce, kde podrobně popisuje podobnou analýsu v době, než se ještě rozhodl pro revoluční činnost zahraniční. Jistě by nešel, jak někteří snad mají chuť jíti, do něčeho se zavřenýma očima, veden jen neurčitým cítem. Jeho rozhodnutí by záleželo na výsledku rozboru evropských poměrů. Sotva by mohl nyní dospět k názoru, že Francie a Anglie stojí na prahu velkých vítězství a úspěchů, a podle toho se zařizovat. Masaryk dovedl rozbírat tyto věci bez předsudků; nedal si za světové války bránit rusofilskými našimi domácími předsudky, předpověděl, že Rusko bude po-

razeno nebo že se zhroutí a odtáhl se od něho. Zajisté by se vynasnažil stejně jasně viděti i nyní. Každý, komu záleží na tom, aby se bral v Masarykových šlépějích, nechť právě tak začne, jak by zcela jistě začal on: nechť si sám pro sebe provede analýsu evropských sil a nedá se při tom másti city a přáními.

II. Masaryk dlouho počítal s rakouskými mocenskými poměry a provozoval v monarchii pozitivní politiku. Byl odpůrcem hlavně protirakouských radikálů. Nelze si představit, že by nepočítal s mocenskými poměry dneška: to by nezasluhoval titulu realisty který mu byl tak drahý.

III. Na kterém místě, ve které frontě by pracoval, opět nemohu říci, neboť by to nebylo více než nicotný dohad. Tolik však mohu odhadnout, že by pracoval podle všech svých možností. Nerozuměl by, jaká vznešenost je v tom stát stranou a jen se dívat. Něco jiného než aktivismus by pro něho neexistovalo. Napsal přece: »Sám o sobě mohu říci, že jsem nikdy rukou do klína nesložil.« Nazval svůj světový názor sinergismem, z kteréhož cizího slova nade vše vyniká řecké slovo pro čin. Jistě by se nedal odstrašit, jako tak mnozí, estetickými rozpaky, tím, že by se mu nelíbil ten nebo onen, jenž se šine do popředí veřejného života. O tom máme jeho autoritativní výrok: »Kdyby lidé tak zvaní dobří a hodní nebyli vlastně lenoši, zlých by již nebylo.« Nepokládal by za ideální vzor toho, kdo se urazil a zhasl. Uraziti se jest snadnější než něčím špatným pohnouti.

IV. Zcela jistě by, jako za Rakouska, kladl velký důraz na drobnou, nepolitickou práci, což pokládal za nejspěšnější metodu pro národ, nemohoucí očekávat velká vítězství politická. Za program malého národa prohlašoval »sbírat všechny národní síly a sílečky«, organisovat hospodárně práci národa a »využít všech možností osvětových«. Rusové se mu nelíbili právě proto, že této drobné práci naprosto nerozuměli. Bakucina, který místo takové práce pomýšlel stále jen na revoluci a na povstání, nazval politickým kultistou. »Pracovat může jen ten, kdo si osvojil deterministickou stálost vypočítavé prozíravosti a poznal důležitost promyšleného hospodaření.« Profesionální revolucionáři a spiklenci vždy se mu protivili. Smysl jeho dlouholeté činnosti a všech polemik s radikály bylo varovat národ, aby nestavěl svůj osud na spiknutí, nýbrž na všech druzích civilní práce a úsilí.

V. Za hlavní otázky budoucnosti českého národa by, nyní jako dříve, pokládal zachování charakteru. To byla novinka, kterou kdysi přinesl do českého života, že v prostředí, které se vyčerpávalo politikou, začal na první místo stavět otázku mravní. Mluvě o Bílé hoře, mluví jen málo o cizích žoldnících: »Úpadek náš byl v prvé řadě úpadek mravní, obrodit se musíme především mravně.« Sotva by věnoval všechn svůj zájem tomu, co nazýváme politikou jen politikou: »V celém našem národním usilování jest velký nedostatek vnitřního života, života duchovního. Napraviti se musí vnitřní náš život, a to značí, že se napraviti musíme všichni, ty, já, my všichni.« »Stát sám nás nespasí. Už jednou jsme ho pro vnitřní úpadek ztratili.« »Nemám ničeho proti státoprávnímu úsilí, tvrdím jen, že první je vzdělání a mravnost. Běží o to, vymaniti se z křečovitého radikalismu, dělačického revoluci ve fantasmii.«

VI. Vlastenectví by se do cesty nestavěl, předpokládáme-li, že by se setkal s vlastenectvím skutečným, ne výdělkovým, kariérnickým, nebo takovým, které svou nesnášlivostí nakonec národ rozbije a některé jeho síly potlačí. Sám byl po celý život nejrozhodnějším kulturním nacionalistou. Neustával žalovat na to, jak málo jsme dosud sví. Vlastenectví by se ovšem snažil prohloubit, jako to činil s vlastenectvím let osmdesátých a devadesátých: »Idea národnostní je pro uvědomělého člověka celý program kulturní. Řeknu-li: Já jsem Čech, musím mít národní program.«

VII. Programu humanitního by se za žádných okolností, ani hrozivých, nevzdal. Bez něho by přestal být Masarykem. »Milování bližního jest základ vši mravnosti.« Sotva by ho za to mohla kaceřovat doba, která o sobě prohlašuje, že se staví na základ křesťanský, to jest rovněž na základ lásky k bližnímu. Při tom by Masaryk nedovoloval, aby idea humanitní se rozplývala v neurčitostech a extremnostech, které by mohly podrýt zdravé občanství: »Humanitní ideál jest praktický — není-li, nestojí za nic.« Jistě by věřil v konečné vítězství sil mravních nad pouhou organisací technickou, buď si ona sebe dokonalejší a skvělejší.

VIII. Pečoval by, aby přes všechny okolnosti, ve kterých jsme se octli, neustal živý duchovní styk s celým světem: velká to nezbytnost pro malý národ, který k svému prospěchu musí užívat pokroku světového a tedy nejdříve o něm vědět. Stavěl by se na odpor, kdyby kolem nás měla býti postavena čínská jakási zeď, přes kterou bychom ani nemohli vyhlédnout do světa.

IX. Nepodal by ruku muži nepočestnému.

X. Myslím, že by si vytvořil přesvědčení opatrné a s velkou rozvahou. Ví, že by za ním statečně stál.

F. Peroutka

poznámky

Když byli Němci poraženi ...

»Naše doba« uveřejnila překlad jedné ze slavných »Řečí k německému národu«, které německý filosof J. G. Fichte skládal ve smutné době německých dějin, v roce 1807 a 1808, kdy Německo bylo na dně pokoření, rozkouskováno a zčásti obsazeno Napoleonovým vojskem. I Berlín byl okupován. Překladatel právem zde připomíná nad řečí Fichteovou: »Učme se od Němců!« A oni nechť nám nebrání, abychom se od nich učili.

»Jsme přemoženi; zdali však chceme nyní býti zároveň i v pohrdání, a to právem, zdali ke všem ostatním ztrátám chceme pozbyti ještě cti, to bude stále ještě záviset na nás. Boj zbraněmi je skončen; chceme-li, začíná se nový boj, boj zásad, mravů, charakteru.

Dejme cizincům, kteří mezi námi prolévají, obraz věrné přichylnosti k vlasti a přátelům, neúplatné počestnosti, lásky k povinnostem a všech občanských i domáckých ctností. Chraňme se vybízetí je k tomu, aby námi pohrdali; toho bychom ničím tak jistě nedosáhli, jako tím, že bychom se buď nesmírně báli, nebo odhodili podstatu svého bytí, abychom se jim podobali. Nesmí nám ani na mysl přijít nesmyslné vyzývání a dráždění jednotlivců; ve všem ostatním bude nám nejjistějším pravidlem kráčet všude vlastní cestou, jako bychom byli sami mezi sebou, a nenavázati žádný poměr, který nám nutnost bez podmínky neuloží. Nejjistějším prostředkem k tomu bude, když se každý spokojí s tím, co mu mohou dáti poměry jeho vlasti; když ze všech sil pomůže nésti společné břímě a když každou přízeň z ci-

ziny bude pokládati za ztrátu cti a hanbu. Kéž zůstaneme, i když to snad tolik uráží, takoví, jací jsme — ba kéž se staneme, umíme-li, ještě silnějšími a rozhodnějšími, tedy takovými, jací máme býti! Nestydíme se při výtkách, které nám dělávají, že nejsme dost rychlí a lehce obratní, že jsme ve všem příliš vážní, těžcí a důležití; spíše se snažme, abychom těch výtek byli stále a ve větším rozsahu hodni...

Vedli jsme spolu válku; my jsme přemoženi, oni vítězí; to je pravda, a uznává se. S tím by se mohli spokojit. Kdyby nyní někdo z nás dále věřil, že jsme stáli za spravedlivou věcí a zasluhovali vítězství a že je žalostné, že se nám ho nedostalo, bylo by to tak zlé, mohli by nám to oni, kteří si také mohou mysliti, co chtějí, tak strašně zazlívati?...

Do hlubokého pohrdání se v cizině uvádíme, když se před jejím očima všichni navzájem, němečtí kmenové, stavy, osoby pro svůj společný osud obviňujeme a když si činíme vášnivě výčitky. Především jsou všechny žaloby toho druhu většinou liché, nespravedlivé, bez důvodu. Jaké to byly příčiny, jež na Německo uvrhly jeho poslední osud, uvedli jsme svrchu; jsou to příčiny, které byly po staletí u všech německých kmenů bez výjimky domovem; poslední události nejsou následkem nějakého zvláštního chybného kroku některého kmene nebo jeho vlády, nýbrž připravovaly se dost dlouho, a kdyby bylo záleželo jen na příčinách, které v nás samých spočívaly, mohlo nás to zrovna tak dobře stihnouti již dávno. V tom je vina a nevína všech asi stejně veliká a nikdo to již nespočítá. Když nás konečně výsledky zastihli, ukázalo se, že jednotlivé německé státy neznaly ani sebe samy, své síly a svou pravou situaci; jak si může někdo troufat překročiti meze sebekritiky a souditi cizí vinu tak, aby všechno důkladně znal a vyhlásil konečný rozsudek?

Slyšíme také, že jednotlivé uvedené osoby, které tehdy stály v čele veřejné správy, vodi před soud lidu; dokazují jejich neschopnost, jejich pomalost, jejich zlou vůli; z takových příčin nutně prý musily vzejíti takové následky. Pakliže již tehdy, dokud jsme měli ještě moc a dokud zla z jejího užívání nutně vyplývaly, se dala ještě odvrátiti, měli tentýž náhled jako dnes, vyslovili jej stejně hlasitě, jestliže již tehdy žalovali na vinníky se stejnou vehemencí a zkusili všechny prostředky, aby vlast vyrvali z jejich rukou, jestliže pouze nedošli sluchu, pak činí velmi dobře, že svoje varování, tehdy zavržené, připomínají. Jestliže však svoji okamžitou moudrost čerpají toliko z výsledku, z něhož se celý národ s nimi stejně poučil, proč říkají nyní právě oni, co všichni ostatní právě tak dobře vědí? Jestliže tehdy ze zjištění lichotilí a ze strachu mlčeli před tím stavem a těmi osobami, na které se nyní, když pozbyly moci, bezuzdně rozkřikují — ó, pak nepochybně přístě mezi zdroji našich béd vedle šlechtých a neschopných ministrů a vojévůdců uvéstí také politické spisovatele, kteří teprve po výsledku vědí, co se mělo státi (zrovna tak jako to ví luza), kteří lichotí držitelům moci, ale padlým se škodolibě vysmívají!

Ne tak jednotlivé osoby, které se nalézaly přibližně na nejvyšších místech, nýbrž spojení a zauzlení celku, celý duch doby, její omyly, nevědomost, mělkost, zbabělost, její od toho všeho neoddelitelný nejistý krok, všechny zvyky doby jsou tím, co přivedlo naše bědy; a tak nejde tolik o osoby, jež jednaly, nýbrž spíše o posice; každý, vášnivě karatele v to počítaje, může s velikou pravděpodobností předpokládati, že by byl, kdyby se byl nalézal na stejném místě, okolnostmi dohnán přibližně ke stejným koncům. Neoddávejte se tolik snům o uvážené zlobě a zradě! Nerozum a pomalost skoro všude stačí vysvětliti, co se stalo. Je to vina, z níž by se nikdo neměl vytahovati bez hlubokého sebezpytování.

Tyto vzájemné výtky jsou netoliko nespravedlivé a marné, nýbrž také svrchované nemoudré a musí nás hluboce snižovati v očích ciziny, které k tomu všemu ještě vědomostí o nich vším způsobem usnadňujeme a vnučujeme. Budeme-li jim neúnavně vypravovati, jak zmatené a nechutné u nás všechno dohromady bylo a jak mizerné se nám vládlo, zdalíž je tím nenutíme do víry, že, ať se k nám chovají jakkoliv, stále je to ještě pro nás příliš dobré a nikdy příliš zlé? Nebudou-liž potom nutně věřiti, že my při své velké neobratnosti a topornosti musíme s nejpokornějším díkem přijmouti každou věc, kterou nám z bohatého pokladu svého vládního, správního a zákonodárného umění poskytlí nebo ještě v budoucnosti darují? Je to nutně, abychom se své strany ještě podporovali jejich beztoho ne nepřiznivě mínění o sobě samých a jejich přezíravé mínění o nás?...

Nejhlouběji však nás ponizuje v očích ciziny, když jí

začneme podlézati. Někteří mezi námi se již dříve dostatečně zahodili; stali se dostatečně směšnými a odpornými, když domácím panovníkům při každé příležitosti hrubě podkuřovali, nedbajíce rozumu ani slušnosti, dobrého mravu ani vkusu — jen když se domnívali, že jejich lichocením dojde sluchu. Tento způsob byl opuštěn a vynášení do nebe se zčásti změnilo v kárání. Zatím se oblaka kadidla, abychom nevyšli ze cviku, obračejí jiným směrem: tam, kde je moc.

Příklad upřímné dohody mezi Německem a naší republikou

V uplynulém týdnu bylo úředně vyhlášeno rozhodnutí česko-slovenské ústřední vlády, aby naši občané německé národnosti, kteří jsou povinni vojenskou službou, nemusili již napříště nastoupit k odvodům a pokud již byli dříve odvedeni a zatím nebyli povinni nastoupit, vůbec již vojenskou presenční službu nenastupovali. Stejně usnesení publikovala říšskoněmecká vláda, pokud jde o říšskoněmecké občany česko-slovenské národnosti.

Věc sama je docela jasná a nepotřebuje výkladu. Co však považujeme za významné, je upřímnost, která se při této příležitosti projevila na obou stranách. Naše republika ovšem je dnes státem neutrálním a nikoliv vojenským. Vláda i občanstvo se snaží, aby duch neutrality pronikl do všeho našeho chování a myšlení; to ovšem vyžaduje určitého času a tomu také, jak doufáme, odpovědní mužové Německa rozumějí. Pro Německo je ovšem situace jiná, ale přes to tato dohoda byla možná v duchu vzájemnosti. Německá říše tedy nechce zařazovat Čechy do své armády, ne ovšem snad proto, že by je považovala za horší vojáky. Německý odborný tisk se vyjadřoval vždy o vojenských schopnostech našeho národa pochvalně, což u národa s tak vyvinutým vojenským smyslem, jako je národ německý, náleží mezi významná hodnocení. Ale Němci prostě chtějí pravděpodobně své věci si vybojovat sami. To však není to hlavní na této dohodě. Za podstatné považujeme, že bylo možné tak upřímně si toto vše říci a tak fair dohodu uzavřít.

Ještě bychom dodali, že bychom byli rádi, kdyby se stejnou upřímností se postupovalo ve všech ostatních věcech, politických, sociálně-hospodářských, kulturních i jiných. Říkáva se, že musíme žít s našim největším sousedem v loyálních, korektních a přátelských stycích a v pozitivní spolupráci. To je ovšem správné, ale je nutně, abychom se do této situace tak vžili, aby, aniž bychom na tento příkaz myslili, všechno v tomto duchu dělali. To však je vzájemné. Tento případ, který označujeme za příkladný, je výborný právě v tom, že přímo názorně ukazuje tuto rovnoprávnost a vzájemnost.

Náš velký soused si snad ještě ani plně neuvědomil, že již skutečně roste v našem národě opravdu upřímná vůle k této vzájemnosti, ale že pochopitelně vítáme každý důkaz, že Německo neuzivá toho, že německý národ počtem desetkrát převyšuje nás, a že s námi zachází podle zásady »já pán, ty pán«. Bude-li případů tohoto druhu více, vzroste ještě více vůle v našem národě. Z povinnosti se stane samozřejmost. Je přirozené, že po takové pohromě, jaká nás loni na podzim potkala, zbyla v nás bolestná a živá rána, která se nemůže přes noc zacelit. Ale upřímně projevovaná vzájemnost, respekt a dobrá vůle by mohly u našeho národa, který má tak vyvinutý smysl pro realitu, způsobit v době nepřilíh dlouhé divy. Nechtě němečtí státníci uváží, že i přes to, že náš národ je tak daleko menší, by bylo s velkým prospěchem pro Německo, když bude vědět, že český čtverec v jeho těle je tak klidný, uspokojený a bezpečný, že se nemusí pro žádný kritický případ v Evropě jeho existenci znepokojoval. Byli bychom rádi, kdyby odpovědní mužové Německa poznávali tyto věci z vlastní zkušenosti a nikoliv jen prostřednictvím našich bývalých sudetských spoluobčanů.

Toť se rozumí, že jako po každé velké bolesti, tu a tam se fantazíruje. Ale český národ je tak politicky nadaný, že toto stadium překoná, jako je již překonal všichni, kdo rychleji začali myslit. Německo ve vlastním zájmu může tomuto vývoji, který je zdravý nejenom pro náš národ, ale dokonce i pro vlastní potřeby velké německé říše, býti velmi nápomocno. Dohoda, o které mluvíme, je toho pěkným příkladem.

Nic nepůsobí tak dobře na toho, kdo je naplněn pocitem porážky a utrpení, jako rytířskost silnějšího, který měl úspěch. Ale na to se můžeme dívat i se širšího hlediska. Jak blahodárný vliv by to mělo na chování ostatních malých národů ve střední a východní Evropě, na nichž má Německo zájem, není ani třeba vykládat. Je v zájmu Německa, aby malé národy se ho nebály, aby naopak ochotně a rády ve vlastním prospěchu a k prospěchu velké německé říše s ním spolupracovaly.

Cis

Evropské osy se připravují k velké rozpravě

Jestliže v posledních týdnech sílí mezinárodní napětí, dochází k tomu, s čím bylo počítáno pro údobí, kdy se bude blížit konec občanské války ve Španělsku. Nyní záleží na tom, jakou roli v evropské a nejen evropské politice má hrát nacionalistické Španělsko, do jaké míry podepře anebo poruší rovnováhu sil mezi velmocemi, především v oblasti Středozemního moře. Půjde právě o ten stupeň a rozsah solidarity vítězného Francova Španělska s mocnostmi osy Řím—Berlín a do jaké míry se s druhé strany podaří úsilí především Anglie, doprovázené Francií. Vlády obou těchto zemí se snaží přesvědčovat vládu burgouskou o výhodě nezávislé politiky. Španělsko, jakkoli oslabené, je prý s to zkusit taktiku jazýčku na váze, která mu může přinést zisky v oblasti hospodářské a finanční, kde jeho nesnáze budou největší.

Franco odmítl cokoliv nabídnouti za uznání své vlády se strany Anglie a Francie. Italské listy sdělují, že ztroskotaly »kramářské spekulace«, směřující k uvolnění bratrského svazku mezi Francovým Španělskem a Itálií. Voják Franco prý neprodá čest za zlato nabízené demokraty. O »vytlačení« jak Itálie tak Německa ze Španělska nemůže být ovšem ani řeči. Jde právě o to, nakolik se dovede v dalším údobí ta která velmoc politicky a hospodářsky protlačit na pyrenejský ostrov, při čemž Itálie a Německo mají svůj náskok.

Čím bližší bude likvidace občanské války pod Pyrenejemi, tím dříve budou předloženy se strany dynamických mocností jejich požadavky.

V novinářské úvaze ministr Goebbels ironisuje západní velmoci, že zase kulhají za vývojem a že nemají nutný instinkt pro mezinárodní situaci. Takové rozpoznání bylo by po zkušenostech posledních let a posledního roku těžko vyvrátit. Pouze obavy o to jejich vlastní a nejvlastnější pobízejí západní velmoci, aby se nyní snažily dohonit, v čem se opozdily. Itálie dovedla alarmovat velmi důkladně Francii, a tyto dny jeden římský list podotkl, že Francie už opustila politiku ustupování.

Právě proto, že se přibližuje chvíle, kdy bude zesílen zápas diplomatický mezi velmocemi jedné a druhé osy, právě proti si chtějí upevnit své místo ti, kdož nechtějí být zataženi do sporů mezi velmocemi. Takové sklonky určují politiku států Balkánské dohody, i když taktika každého z nich je poněkud jinak odstíněna. Tak chápe svůj zájem rovněž Polsko, bez něhož, jak vyslovil při příležitosti návštěvy Cianoovy ve Varšavě min. předseda Mussolini, není možno uskutečnit rovnováhu v Evropě. V souvislosti s touto návštěvou prohlásil mluvčí vlády varšavské, že Polsko nechce vstupovat do žádné osy; vůči všem státům v nich zúčastněným zachová dobrý poměr: »Jestliže se připoutáme těsněji k jedné ose, ztratíme tím cennou klíčovou pozici. Proto se straníme os.« Nevylučuje se ani ta možnost, že k takové politice neutrality bude přece jen opatrně hledat cestu i Francovo Španělsko.

Všechny tyto záměry a sklonky nejsou ovšem zatím dosti zřetelně vyjádřeny. Zápas se dosud vede jaksi v předpolí. Německý kancléř položil kategorický požadavek kolonii jen zásadně, a Itálie neprecisovala dosud oficiálně své nároky vůči Francii. Jednání o rozšíření obchodně-politických styků, které si vynucuje podle posledního projevu kancléře Hitlera přímo životní zájem Německa, se rovněž teprve zahajuje na několika kolejkách. Projevuje se tu vůle překlenovat vzdálenost mezi velmocemi bohatšími a méně bohatými. Na hospodářském a politickém úseku se bude tedy hledat možnost kompromisu. Každý však velmi spěšně se snaží posílit co nejvíce svoji vlastní pozici mocenskou a svoji pozici mezinárodní, aby při tom »účtování« se mohl odvážit co nejdale.

A. P.

Češi a první slovenská státní půjčka

Slovenská vláda úředně vyhlásila, že vypisuje první slovenskou státní půjčku. Jak je patrné z prvních propa-

gačních letáků, má půjčka mít dvě tranše; první by obsahovala 4 a půlprocentní dluhopisy, vydané při kursu 95 při nominale 100, druhá tranše by byla 3 a půlprocentní, vydaná al pari za 100, ale spojená s daňovými výhodami a daňovou amnestií. Odborníci již upozornili slovenskou vládu na některé nejasnosti v tomto propočtu půjček, a podle prohlášení, které bylo ve slovenském tisku učiněno se strany úředních činitelů, je pravděpodobné, že projekt půjčky bude propracován, detaily dále oznámeny a nedůslednosti odstraněny, aby pro upisovatele byl zjednan jasný a bezpečný podklad. Ve slovenských vládních kruzích se soudí, že půjčka by mohla vynést asi 300 milionů K.

Úsilí slovenské vlády o zabezpečení rozpočtu a zjednaní řádné administrativně-finanční základny pro hospodářství slovenského státu musí sledovat každý Čech, který si je vědom významu, jež náš společný stát pro oba naše národy má. Těžkosti, s nimiž slovenská vláda zápasi, jsou nemalé a plynou ze struktury země. Jak zde již bylo konstatováno na základě úředních dat, je slovenský rozpočet vlastní státní správy při výdajích bezmála 1.2 miliardy K pasivní více než 300 miliony K, rozpočet slovenských státních podniků při skoro stejné vysokých výdajích pasivní více než 200 miliony K, a krom toho musí slovenská vláda opatřit 650 milionů K na investiční rozpočet. Je to tedy skutečně úkol, který vyžaduje mnoho práce od slovenského národa, krajní sebezapření a plnou odpovědnost od jeho vedoucích mužů.

Pasivnost rozpočtu, který slovenská vláda na rok 1939 předložila, ovšem plyne z celé situace Slovenska. V obsáhlé studii »Obzoru národohospodářského«, jež vyšla v letošním dvojčísle, bylo konstatováno na podkladě dat Státního úřadu statistického, že z vkladů, které zbyly nové republice po ztrátě 20 miliard vkladů v odstoupeném území, připadá 35.5 miliardy K na Čechy a Moravu a 3.5 miliardy K na Slovensko a Karpatskou Ukrajinu. Asi přes miliardu vkladů zatím odplynulo v prvních dnech nejistoty do historických zemí, ale lze předpokládat, že při dalším klidném vývoji se vrátí. Z průmyslu, kterého republice zůstalo asi 65 procent, zůstalo — položíme-li tuto hodnotu rovnou 100 — asi 85 procent v českých zemích, 12 procent na Slovensku a 3 procent na Karpatské Ukrajině. Do celkové státní pokladny plynulo ze Slovenska asi 12 procent státních příjmů, výdaje na Slovensko činily asi 20 procent státních výdajů; Daňová poplatnost je v českých zemích na hlavu 2.9krát, tedy téměř třikrát vyšší než na Slovensku a Karpatské Ukrajině. Celkový průměr výnosu veřejných dávek na hlavu pro celou republiku v roce 1937 činil 550 K, v českých zemích 564 K, na Slovensku a Karpatské Ukrajině 198 K. To tedy znamená, že české země, ačkoliv zeměpisnou rozlohou tvoří polovinu republiky, mají 70 procent obyvatelstva nové republiky a představují asi 85 procent (spíše více) celkové hospodářské síly naší nové republiky. Tak popisují situaci úřední data.

Je tedy přirozené, že slovenská vláda musila předložit pasivní rozpočet a že je po této stránce v nesnadné situaci. Plně rozumíme, že je nejenom v zájmu slovenského národa, ale také v zájmu národa českého, aby se slovenské vládě dostalo podpory. Politika se nedělá pod vlivem okamžitého roztrpčení nebo nepřijemností, či nějakého zklamání. Politika se musí dívat na desetiletí dopředu, a proto musí český národ rozumět této slovenské nesnazi a odhodlat se k pomoci Slovensku. Pravíme: přese vše. Český národ vynikal vždy politickým realismem a tím, že se dovedl po prvním rozehřívání podívat pravdě do očí a dovedl posoudit situaci střídavě. Osobní utrpení, nebo ústírky, či nějaká nelibost nad tím, jak nové Slovensko si zařizuje svůj domov, musí se podřítit politickému hledisku vzájemné potřeby českého a slovenského národa a dlouholetému cíli. Musíme umět dělat rozdíl mezi osobními city toho kterého občana a politikou a zájmem národa. Slovem, je to naše povinnost k nám, k budoucnosti společné republiky a k našim potomkům. Dobrý poměr Slovenska k nám závisí mnoho na těchto citových věcech, ale neméně mnoho také na rozumu, na zdravém chápání situace a konečně i na hospodářském prospěchu.

Považujeme proto za velmi důležitou věc, aby se Češi postavili k této první slovenské státní půjčce kladně. Opakujeme: přese vše. Aby ji upisovali, aby slovenské vládě pomáhali. Jen tak se může vy-

tvoriť docela nová základná pro budúci lepší spoluzití našich národů. Uvážíme-li tato fakta strážlivě, nemůžeme se rozhodnout jinak. Cít sám nedělá politiku, ani spravlivý cit.

Je nám známo, že mezi Čechy na Slovensku vzbudil roztrpčení propagační leták, vydaný pro tuto slovenskou půjčku. Chceme také o této věci docela upřímně na obě strany říci několik slov. Není pochybnosti o tom, že leták je koncipován temperamentně a že obsahuje několik omylů. Ale zda i my jsme v roce 1918 se nedopouštěli omylů a zda také všechno, co bylo polouředně či z úřadů tehdy vydáno, bylo bez chyb a bez temperamentu? V letáku se uvádí na příklad, že veřejné budovy státní v Praze, především budovy ministerstev, byly postaveny »ex lacrimis slovaccorum«. Tento pohotoví latiník, mluvě o slzách slovenského národa, se přirozeně mylí, jak je patrné z výše uvedeného přehledu daňového výnosu. Pocházelo-li $\frac{1}{10}$ všech daní z českých zemí, pak ovšem $\frac{1}{10}$ veškerého nákladu na ministerské budovy v Praze pocházelo z českých rukou a bylo zapláceno českými poplatníky. Ale, jak známo, investovaly státní dráhy na Slovensku jen do stavby nových tratí přes jednu miliardu K a celkové investice na Slovensko přesahovaly za dvacet let deset miliard K. Také z těchto peněz bylo $\frac{1}{4}$ zapláceno českými poplatníky, takže ona osmina, kterou slovenští poplatníci přispěli na zmíněné ministerské budovy v Praze, je více než bohatě vyvážena. Roztrpčení, které se některých Čechů nad touto jistě zbytečnou větou v citovaném propagačním letáku zmocnilo, považujeme sice za pochopitelné, ale je nutno je uvážit také s celkového širšího hlediska vyšší státní politiky. Opravit je a pak přejít.

Rozumí se, že i »Slovák« se mylí, když napsal, že čeští úředníci »odsáli« ze Slovenska za dvacet let 14 miliard K. Především částka mezd, vyplácená českým zaměstnancům na Slovensku za zmíněnou dobu činila asi 12 miliard, ale to není to podstatné. Autor oné věty měl opětně uvážit, že sedm osmin této částky bylo zapláceno českými poplatníky, za druhé pak, že tyto peníze nebyly ze Slovenska »odsáté«, nýbrž právě naopak, na Slovensko poslány a tam utraceny. Nehledě k tomu, že to byly peníze za práci. Je ostatně znám podiv maďarských okupačních armád nad množstvím nových krásných velkých budov úřadů, škol, nemocnic, podniků, nad počtem dobrých nových silnic a drah, které na Slovensku našli, když část po dvaceti letech dostali zase zpět. Ale vždyť Slováci sami to vědí a tato pravda pronikne, protože se dívají kolem sebe. Věru, nepromyšlené věty tohoto druhu musíme se naučit posuzovat mírněji a věřit, že fakta a pravda si prorazí cestu zmatkem a rmutem naší pohnuté doby.

Na tom, jak rozumně a strážlivě se budeme nyní chovat k slovenskému národu, který zápasí s tak velkými hospodářskými problémy, jak jsme je právě naznačili, záleží nesporně mnoho. Ale k tomu nutno připomenout, že Slovensko je také velký problém citový. Opravme proto takové temperamentní a nedomyšlené výroky, ale nevyvozuje z nich nic pro naši ochotu slovenskému národu pomáhat. Půjčka, kterou slovenská vláda vypsala a jež, aby dosáhla úspěchu, by musila zahrnout 10 procent všech vkladů na Slovensku, je příležitost, aby Češi ukázali, že dovedou dělat politiku na generace napřed.

Cis

Program Národní strany práce

Útlý svazček, tištěný na šestnácti stránkách drobným, avšak přehledným písmem spíše ve formě letáku, obsahuje první program Národní strany práce. Po stránce formální je zajímavé, že ústřední sekretariát Národní strany práce není v místnostech bývalého generálního sekretariátu čs. sociálně-demokratické strany v Hybernské 7, nýbrž v Celné ulici.

Ale nejenom z tohoto vnějšího znaku, ale z celého obsahu programu je jasné patrné, že Národní strana práce nechce být pokračovatelkou sociální demokracie. Ten, kdo znal sociálně-demokratické doktriny, nenalézá v zásadách nové strany již teoretické principy sociální demokracie. Zbývá z nich jen důsledně sledovaný cíl, dosíci státu organizovaného na principu práce a spravlivě postupně uplatňované hospodářské demokracie. Ani slovo o socialismu, o třídním boji, o marxismu a revoluci! Bývalého českého sociálního demokrata to snad může zarazit právě jen po stránce formální, protože to byla hesla, s nimiž se šíl. Ale v těch vrstvách, které tvořily českou sociální demokracii, to nebyla opravdu už po

uplynutí prvých let po válce více než hesla a formalitní fráze. Socialismem rozuměl náš sociální demokrat postupný, rozumný a umírněný vývoj k hospodářské demokracii a k demokratickému zřízení ve všem vřady vůbec. Marxismu prostě neznal. Lidí, kteří byli teoreticky vzděláni v marxismu, nebylo v jednom a čtvrt milionu čs. sociálně-demokratických voličů ani tučet a ani jeden z nich neměl významnější posici ve straně. Je ostatně známo, že ani vůdce strany Hampi nikdy, ani v ohnivých dobách, poválečných o sobě neřekl, že je marxista; politický vůdce bývalé sociální demokracie Bechyně dokonce mnohokrát a po léta prohlašoval, že je antimarxista, a národohospodářský teoretik sociální demokracie, prof. dr. Josef Macek, který ovšem marxismus studoval důkladně, vynikal již od prvních svých literárních prací v r. 1917 v jeho kritickém odmítání teoretického vůbec i praktického v našem státě zvláště.

V programu Národní strany práce není tedy ani marxismus, ani třídní boj, ani revoluce. Odstraňuje-li program Národní strany práce tyto pojmy, přibližuje se tím skutečnému životu a smýšlení našeho pracujícího člověka, který je rozumně pokrokový, strážlivý a upřímně vlastenecký, ačkoliv těžce snáší, když se někdo vlastenečtím chvástá. To ostatně už jednou výborně vystihl v jedné své premiéřské řeči dr. Hodža, když mluvil o ryzím a obětavém vlastenectví českých dělníků k novinářům, nemýlíme-li se, právě před dvěma roky.

Podívejme se alespoň stručně na stěžejní rysy tohoto programu. Jsou shrnuty asi v těchto hlavních větvích, z nichž pak vyvěrá všechen další program a návrhy, jak jej uskutečňovat do detailů:

»Národní strana práce,« píše se v tomto programu, »sdrzuje k politické činnosti muže a ženy, kteří usilují o postupné sice, ale hluboké změny v dnešním řádu společenském, a to směrem k sociální spravlivosti, k hmotnému blahobytu a k mravnímu povznesení všeho pracujícího lidu v rámci obecného dobra národního. Těchto cílů je možno dosahovati jen ve státě právním, v němž zákon zavazuje stejně toho, kdo jej vydává, jako toho, komu je určen. Strana práce chce hájit zásadu takového právního řádu, jehož předpisy se mohou měnit jen za souhlasu občanstva, čili způsobem demokratickým. Vlastenectví — praví se dále — je účinná láska k národu. Kdo to uznává, nemůže lhostejně chodit kolem hromadných případů nezaviněné chudoby a ponižení, a nezasloužených zisků a výsad. Národní solidarita zavazuje k sociální spravlivosti. Hlavní příčinou nezaviněné chudoby je dnes nezaměstnanost, nepravdivost práce a nízké pracovní příjmy u velké většiny pracujících lidí.«

Program dále mluví o vytvoření příznivých podmínek pro podnikání solidní, ať soukromé nebo veřejné, a o tom, jak to zařídit, aby námezdní pracovníci nebyli bezbrannými obětmi chyb, jichž se dopustí podnikatelé, jejich bankovní věřitelé a státní byrokracie. Upozorňuje na politiku levných peněz a na potřebu reformy pracovního poměru směrem k hospodářské demokracii, staví se proti inflaci i deflaci a žádá, aby banky byly omezeny zákonem na to, aby byly jen věřitelkami, nikoliv spoluhajitelkami jiných podniků. Žádá se dále zdanění kapitálového výnosu u zdroje, provedení zásady vzestupného zdanění důchodů, odstranění nezdravého zjevu, že v našem daňovém systému převládají spotřební daně, zdanění pozemkové a bursovni spekulace. Důležitý je návrh na reformu pracovního poměru (veřejného povinného zprostředkování práce) zavedením sociálních mezd (t. j. odstupňovaných podle velikosti rodin) což ovšem předpokládá zřízení vyrovnávacího fondu, aby zaměstnavatelé nedávali přednost svobodným a bezdětným zaměstnancům.

Ve státní správě se žádá větší osobní odpovědnost, ručení státu za škodu, kterou zavini jeho úředníci, účast veřejnoprávních korporací, decentralisace a reforma vůbec. Zdůrazňuje se potřeba pokroku, reforma vzdělání, rovnoprávnost muže a ženy, v zemědělství protispekulační zákony na ochranu majitelů pozemků skutečně na nich pracujících, kommasace, meliorace, rekultivace a rozšíření kulturních a technických vymožeností na venkov, spojení sezonní práce s domáckou. Pro živnosti a řemesla zlepšení přípravy a reforma vzdělání, družstevnictví vůbec, kontrola veřejných dodávek, levný úvěr a pomoc malopodnikům, aby mohly čelit novým soutěžním formám velkopodniků. V sociálním pojištění žádá se celková reforma, zavedení vdovského důchodu, pojištění proti nezaměstnanosti, snížení starobní vě-

kové hranice, péče bytová, zdravotní, školní (zvýšení věkové hranice pro docházku do školy) a rozšíření pravomoci živnostenských inspektorů. K tomu se pojí zajímavé a podrobné návrhy na reformu školství vůbec.

Ve státní politice se doporučuje sjednocení práva, jasné rozlišování moci zákonodárné, vládní a soudní, poměrné zastoupení, odstranění vázaných kandidátních listin a reversů, veřejná kontrola příjmů stran, zejména výdajů při volbách. V zahraniční politice neutralisace státu, dobré styky se sousedy a těmi státy, s nimiž nás pojí tradice, kultura a hospodářské zájmy, dobrý styk s Čechy za hranicemi a mír doma.

Celkem tedy lze shrnout tento program do dvou bodů: v domácí politice opravdová demokratičnost i v rámci dvou stran, sociální spravedlnost a cesta k hospodářské demokracii, v zahraniční politice neutralisace republiky s ideálem světové spolupráce a míru. Je to program jasný, prokazující vzdělanost a umírněnost autorů. Cis

Maďarské řešení židovské otázky

Ačkoliv se ani nová maďarská vláda nemůže vzdát předloh, upravujících postavení židovského obyvatelstva, je dnes už jisté, že nové řešení nebude mít za základ rasové směrnice. Změny v předloze nejsou jenom výsledkem toho, že oposice podala na 150 pozměňovacích návrhů a že se horní sněmovna chová k vládnímu návrhu odmítavě, důležitější je, že vládní návrh přihlíží k jednotlivým kategoriím židovského obyvatelstva. Podporuje-li na příklad Telekiho vládu v této věci dokonce i strana nezávislých zemědělců — byť jen do určité míry — činí tak hlavně proto, že od vlády očekává »synthesi mezi evropským a slušným maďarským řešením židovské otázky«, jak to ve sněmovně prohlásil poslanec Eckhardt. I vláda podává k původní předloze pozměňovací a zmírňovací návrhy, spočívající hlavně v tom, že se rozeznává mezi židy, kteří byli maďarskými občany již před r. 1914 a hlásili se samozřejmě za Maďary — a židy, kteří se do země přistěhovali teprve za války a po válce z východních krajů Evropy, především z Halicé. Tito židé se za Maďary nehlásili a s maďarským obyvatelstvem také nesplynuli. Další kategorií, kterou nová úprava nepostihne, budou židé, pokřtění před 1. lednem 1938, neboť církev stojí i nadále na stanovisku, že pokřtění židé jsou rovnoprávními členy křesťanského bratrstva. V diskusi, která se nyní v maďarské sněmovně o židovských předlohách vede, zdůrazňují vládní i opoziční poslanci, že část židů musí být uznána za plnoprávné maďarské občany. Právě z diskuse je vidět, jak daleko mají projednávané předlohy k rasovému hledisku.

Poslanec dr. Makray (křesť. sjednocení): »Za celou dobu své parlamentní činnosti nestál jsem ještě nikdy před situací tak těžkou, jako dnes, poněvadž musím mluvit o židovské předloze, která pro židy znamená boj na život a na smrt. Tragedie maďarského historického židovstva spočívá v tom, že se nepostavilo proti snahám přistěhovalých východních židů. Církev se bude i nadále zasazovat za pokřtění židy...«

Poslanec Eckhardt (strana nezávislých malozemědělců): »Židovská otázka existuje, ale musí být řešena slušně a definitivně... Zastávám názor, že jistá kategorie židů musí být uznána za rovnocenné Maďary... Židé, kteří se přistěhovali po r. 1914, musí být bezpodmínečně odstraněni, ale jest nám dbáti, aby se neodstěhovali právě nejhodnotnější a nejcitlivější lidé. Vystěhovalectví musí být upraveno státem.« Odmítaje pak jakákoliv přehánění v židovské otázce, poslanec Eckhardt připomněl: »Taková přehánění připomínají Montesquieuova černocho, který stal celý strom, aby dosáhl na datle... Židovská otázka má také svou mezinárodní stránku. Po návratu z Itálie ministerský předseda Chamberlain prohlásil, že i Mussolini považuje židovskou otázku za mezinárodní problém. Cítil bych se lépe, kdybych věděl, že těmto předlohám předcházela důkladná mezinárodní jednání.«

Ani Maďarsko, pro něž je židovská otázka mnohem ožehavější, než pro některé jiné státy v podunajské oblasti, neřeší tedy tento problém s rasového hlediska. Máme-li tomu správně rozumět, musíme uvážit, že počet židů stoupl v Maďarsku velmi rychle ze 120.000 téměř na milion a že maďarští židé hráli nejen v politickém a hospodářském životě, ale právě tak i ve všech ostatních oborech veřejného života úlohu nepoměrně větší, než na příklad u nás. Velká část židovského obyvatelstva přišla

do Maďarska z východní Evropy — a byl to hromadný vpád židů, který se novým životním podmínkám jenom těžce přizpůsoboval. Často jej velmi špatně snášeli dokonce i židé, které poslanec Eckhardt zahrnuje do kategorie »historického židovského obyvatelstva«. Tento vpád nastal hlavně za světové války, kdy se do Maďarska hrnuly zástupy židovských uprchlíků, které válka z domovů vyhnala. Tím si můžeme také vysvětlit, že právě po válce vzrostl v Maďarsku antisemitismus. Západnější země bývalé monarchie byly tohoto hromadného vpádu ušetřeny. Neřídí-li se Maďarsko rasovými hledisky, je to opravdu důkaz, že i za nynějších evropských poměrů hledá v této otázce své vlastní stanovisko. J. Sedláček

Jak se na nás dívají Němci po vojensku

Musíme-li dnes vědět, co si o nás myslí němečtí státníci a správcové hospodářského života, jest si nám také všimati, co o nás soudí němečtí vojáci. Právě proto, že vojáci mluví veřejně jenom málokdy, stojí každý jejich projev za pozornost. Článek generála H. Schäfera, který vyšel v »Neues Wiener Tagblatt« 28. února, si zaslouží, abychom s ním veřejnost seznámili, citující aspoň nejdůležitější místa:

»Po politických proměnách uvnitř státu a po změně zahraniční politiky jeví se Česko-Slovensko jako úplně nový stát. Počet obyvatelstva a plocha změnily se asi o třetinu, ale příznačná zeměpisná podoba, totiž prodloužený směr se západu na východ, zůstala. Zúžením šířky — zejména u Brna — na necelých 50 km, a stejně tak zúžením pruhu Karpatské Ukrajiny na padesát km, vynikly dřívější záseky do těla státu ještě jasněji.

Od toku Dunaje je Česko-Slovensko téměř úplně odděleno. Patřilo-li mu dříve téměř 200 km na severním břehu a několik km na jižním břehu u Bratislavy, zbylo z nich jenom asi deset km na obou stranách Bratislavy...

Nevé vedení státu vyvodilo rychle důsledky, které ze zeměpisné polohy státu k německé říši vyplývají. Západní část Česko-Slovenska, totiž Čechy a Moravu, obklopuje úplně Velké Německo. Takové obklopení německým sídelním prostorem trvá již sice celá staletí, ale utvořením velkoněmecké říše vyniklo ještě jasněji, že 6 a půl milionu Čechů tvoří s 80 miliony Němců, kteří je obklopují, přirozené osudové společenství. Z toho vyplývají samo sebou mezistátní dohody v dopravě a hospodářství. Česko-slovenská vláda dala souhlas, aby přes české území byla vybudována říšskoněmecká automobilová dráha Vratislav—Videň a průplav Dunaj—Odra. Nejkratší cestou přes Moravu byla zařízena také výhodná železniční doprava ze Slezska do východní marky říše. Podobné mezistátní úlevy a hospodářské dohody budou patrně ještě následovat.

Co se týče hospodářství, odstoupilo sice Česko-Slovensko Německu, Maďarsku a Polsku důležitá území, ale novému státu zůstaly značné hodnoty, zejména ve velkých zbrojních podnikách v Plzni, Praze, Brně a Moravské Ostravě.

Státní, a především vojenská přestavba Česko-Slovenska, je v plném proudu. O velikosti a rozčlenění nové branné moci není ještě nic známo. Z toho však, že se počet obyvatelstva zmenšil asi o třetinu, lze usuzovati, že Česko-Slovensko podrží nanejvýš dvě třetiny dosavadní branné moci. Mělo by tedy asi dvě zemská velitelství nebo 2 až 3 sborová velitelství. 7 až 8 pěších divísi, mezi nimi určitý počet rychlých nebo pancéřových divísi, jednu nebo dvě horské brigády, 2 až 3 jezdecké nebo lehké brigády, mírový stav byl by asi 100.000 mužů, za války asi milion. Letectvo si asi udrží dosavadních 800 letadel první linie. Nelze ještě předvídat, zda zůstane také dunajská flotila. Souhrnně třeba zdůraznit, že nová česko-slovenská branná moc má v pozemní armádě a v letectvu velký počet hodnotných zbraní, zejména kulometů a děl nejruznější ráže. Mimo to má velmi výkonné letectvo a zbrojní průmysl zvláštní hodnoty.«

Tímto závěrem článek generála Schäfera končí, aniž by se dala zjistit pohnutka, proč byl napsán. Hlavní je, abychom věděli, co si o nás odpovědní lidé německé říše myslí, poněvadž to je nezbytná podmínka každé reálné politiky. K. Synček

politika

Milena Jesenská:

Dobrá rada nad zlato

Po mnichovských událostech se u nás mnoho změnilo. Tohle je pravda zřejmá a pomalu už začíná být nudná. Skoro se těším na dobu, kdy bude možno nezačínat každý článek tímto samozřejmým předpokladem a kdy nám bude všem jasna skutečnost: nepřáli jsme si to, přes to se to stalo, a máme to. Snad se opravdu jednou dočkáme, že nejen my, kteří to prožíváme na vlastní kůži, ale i všichni za hranicemi, kteří se na nás dívají, pochopí, že se tu něco od základu změnilo. Nejen odpadla asi třetina půdy bývalého Československa, nejen zůstaly statisíce našich lidí za hranicemi, nejen budeme jezdit napravo. Z nutnosti dobrého styku s německou říší plynou důsledky, které je nám všem vzítí na sebe. Možnosti jsou asi takové: buď nás stihnou další rány, anebo vezmeme důsledky na sebe. Taková je situace a podle ní je nám žítí, psátí, pohybovatí se. V ní je nám starati se o národní vědomí, národní samostatnost a o výraz toho, čemu my Češi říkáme národní. Zdá-li se někomu, že to je úkol malý, nepochopil dosud, co se stalo.

Zdá se však, že tato malá země, která prožila v posledních měsících tolik zlého, nepřestala zajímat svět. Můžeme klidně povzdechnout: bohužel — poněvadž zájem světa je nám dnes sotva co platný. Když běželo o to, že máme být dělení, nebylo široko daleko přítěle. Když jde dnes o jakoukoli pomoc ze zahraničí, je vázána na desítky protichůdných a vzájemně si odporujících podmínek. Jakmile jde však o to, postavit se k amplionu a udílet nám rady (ve formě důtek a výčitek), pak se z mnohých naráz stávají hrdinové...

Není statečnějších lidí — u mikrofonů a 3000 km daleko — než jsou úředníci Kominterny. Několikrát týdně v různých evropských řečech vlévají optimismus a odvahu do žil lidu v evropských státech, který v posledních letech v různých koutech všelicos prodělal. Nic není vznešenějšího, než pronést několik hesel nad živě prolitou krví. Dokud jsme měli »Rudé Právo«, mohl být náš lid celkem klidný: po každé porážce, kterou utrpěl, mohl si přečíst palcové titulky: dělníci nedovolí! Dělníci nevydadají ani píď! Pracující lid prohlašuje! Po Mnichovu, po prvním, druhém, třetím, čtvrtém a konečně pátém pásmu, po přílivu vystěhovalců, po obrazu tak známém, který tvrdošíjně neustupuje z života naší generace: vždycky je někde na světě silnice plná vozičků s plachtami, starou ženou, dětmi, slepicemi, kozou, peřinami — bylo vždycky nesmírně uklidňující slyšet výkřiky kamelotů na Václavském náměstí, že dělnická třída nedopustí a že Sovětský Svaz nedovolí... atd. Vždycky jsem přemýšlela se srdcem sklíčeným, jak je to možné? Jak vysvětlit, že se komunistický tisk v posledních šesti letech lišil od skutečnosti, jako líčení krajiny, kterou by popisoval barvoslepý? Jedna z příčin tohoto velmi složitého procesu je zajisté okolnost, že Kominternu zřídila po celém světě a ve všech státech parevoluční úřady, obsadila je úředníky a stvořila tak nový typ člověka: kominternské úředníky s měsíčním platem

1200 K. Úkolem těchto úředníků bylo pak dostátí své povinnosti, to je dělati tak zvané revoluční akce v té které zemi, kde právě seděli. Poněvadž kominternští zaměstnavatelé jsou velmi přísní na své zaměstnance, budili tito lidé tutéž nelibost, jakmile se nevyvíjela politika podle jejich přání, jako budí nelibost sovětský dělník, který nedodrží předepsaný akord ve výrobě bot.

Z tohoto důvodu vyvíjeli komunističtí sekretáři činnost. »Rozvinout program, postavit otázku a vyvíjet činnost« bylo nejoblíbenější rčení všech schůzí, porad, přednášek, školení a referátů v buňkách. Čím mohutnější a tragičtější byla neshoda mezi jednotlivými skupinami pracujících, čím drtivější byly rány, dopadající na jejich ideály, tím optimističtější a povzbudivější zněly titulky komunistického tisku, tím hromadněji se vyráběla odvaha, tím proklatější byl každý, kdo nedovedl podlehnout hypnose propagandy a namáhal se vidět věci, jak jsou.

»Rudé Právo« zaniklo — vyvíjí se tedy hlasitá propagační činnost ze zahraničí. Přiznávám se, že jsem naplněna lítostí, když slyším ve svém pokoji hovořit Moskvu česky — lítostí nad tím, že muž, který je 3000 km daleko, hovoří k nám větami tak papírovými, slovy tak neskutečnými, frázemi tak bombastickými, nemaje zřejmě o skutečné pravdě v Česko-Slovensku tušení, jsa informován někým, kdo »vyvíjí činnost«, a dusaje po složitých útvarech společenského dění jako slon v porculánu. Nemluví k nám živý český člo v ě k, ale kominternský úředník. Nedotýkájí se ho naše starosti, ale m o s k e v s k é starosti Kominterny.

K »vyvíjení činnosti« kominternské vysilačky patří »rozběr sociálních poměrů, jejich kritika a hledání východiska«. Rozběr sociálních poměrů, které podávala Kominternu, vrávorál vždy od škarpy ke škarpe. Její kritika je černo-bílá, pomíjíje m lčením všechny zvratné, sobě si odporující, zdánlivě nevysvětlitelné a složité společenské zjevy. Hledání východiska je pak spílání a vyrábění optimismu. Pokud jde o to spílání, je zvlášť zajímavé: podobá se člověku, sedícímu uprostřed louže, an spílá ze všech sil někomu, koho jedoucí vůz postříkal blátem.

Sovětská vysilačka promlouvá k nám pravidelně dvakrát týdně a její zvuky jsou velmi nevládné. Už asi tři týdny hovoří moskevská vysilačka o fašistické a zlovolné krutosti, se kterou se chováme k uprchlíkům, k emigrantům politickým i hospodářským a k vlastním příslušníkům židovského vyznání. Pro tuto záviděníhodně umístěnou vysilačku se vůbec nic nestalo. Nebyl Mnichov. Není skutečnost, že nyní musíme počítat především s německým politickým a hospodářským vlivem. Neexistuje fakt, že první republika poskytovala velkoryse asyl každému, kdo o něj požádal — emigrantům maďarským, německým, rakouským, polským. Nic neznamena skutečnost, že je malá plocha naší země přetížena uprchlíky v l a s t n í m i, jimž především musí platit naše péče. A konečně nic neznamena okolnost, že »autorita, non veritas, facit legem«, okolnost, která je zřejmě základnou jakéhokoli politického dění. Výrony kominternského opovržení — a Kominternu sídlí v M o s k v ě! — rozlévají se nad naším konáním v spílání. Člověk, jemuž se denně několikrát srdce zastaví žalem nad osudem lidí, pro něž není na tomto osekaném prámu místo, stojí chvíli snad nerozhodně a naslouchá v zajetí soucitu a lítosti

nad postiženými. Po dvacetiminutovém hromování vypluje však na povrch myšlenka podivná: podivná proto, že mozek, uštváný hřměním propagand se všech stran, pomalu a plaše nalézá prostou pravdu v ohromujícím přívalu polopravd a potřebuje dlouhou chvíli, než si uvědomí skutečnosti pravdivé.

Na příklad článek 129 v nové sovětské ústavě, které se říká stalinská: »SSSR p o s k y t u je příslušníkům cizích států, kteří jsou pronásledováni buď proto, že se zastávali zájmů pracujících, nebo pro činnost vědeckou, nebo proto, že bojovali za národní svobodu, p r á v o a s y l u.«!

Tolik praví Sovětský Svaz na důležitém papíře — a sice v ústavní listině. Jak je tomu však ve skutečnosti? Ve skutečnosti nepřijímá SSSR emigranty už po dobu pěti let. Poslední byli vídeňští schutzbündleři z vídeňských únorových barikád. Vypravuje se, že Sovětský Svaz neudělal s nimi dobré zkušenosti. Schutzbündleři odmítli odjet z hlavních průmyslových měst pod dozor a samovládu odlehlých venkovských straníků (samy sovětské noviny píší dnes o tom, jak taková samovláda vypadá), vstoupili v Leningradě, Moskvě a Charkově do továren a začali s hlubokým nadšením pracovat. Už po několika dnech se ukázalo, že práce muže ze západu se naprosto liší od práce sovětského občana i co do jakosti i co do tempa. Ukázalo se také, že rakouský sociálně-demokratický dělník z Vídně a Lince z roku 1934, porobený fašismem, měl docela jiné představy o svobodě, o spolkové činnosti a o životní úrovni, než měl dělník v Sovětském Svazu. Řada konfliktů, která z toho vznikla, přiměla schutzbündleři k rozhodnutí vrátit se do vlasti — ale ukázalo se, že jim to nemůže být dovoleno, poněvadž SSSR měl pochyby, že by tito lidé byli doma dobrými propagandisty.

Mnoho, velmi mnoho jich bylo pozavíráno, mnoho posláno za polární kruh nebo na velké stavby. Tady byla zajímavá úvaha, kdo vlastně stavěl sovětské gigantické stavby, průplavy, hráze a regulace — a kdo vůbec v celých dějinách stavěl na všech místech gigantické stavby, »svědky velké kultury« — od pyramid po silnice ve francouzské Guineji a po Volga-stroje —.

Od roku 1934 uzavřely sověty hranice emigrantům přes to, že článek 129 sovětské ústavy byl formulován v roce 1936. Emigranti z Německa zůstali u nás; byli sice živi bídě, ale žili. Mluvila jsem s nimi v roce 1937. Ptala jsem se jich: Proč nejedete do Sovětského Svazu? Jste přece komunisti? Bojoval jste v Německu pro vítězství komunismu, proč nejedete tedy tam? — Řekl mi: »Nepustí mne tam. Ani myš se tam nedostane. A pak — já bych nejel. Mám-li se dát zavřít nebo snad i odstřelit, to se rovnou vrátím domů. Tam budu aspoň vědět, p r o č m n e z a v ř e l i . . «

To jsou, víte, trpké věty člověka, který byl dvacet let komunistickým dělníkem, prodělal všechno, co bylo v Evropě komunistovi prodělat — od měsíců nezaměstnanosti až po žalář a emigraci. Ale mimo to, že jsou trpké, ukazují, že komunisté — nikoli komunističtí činovníci, nýbrž komunističtí dělníci — si slibovali od eventuálního přijetí sovětské vlády málo laskavosti.

Když se ve Společnosti národů jednalo o další zajištění a prodloužení Nansenova úřadu — té mezinárodní společnosti, která se ve světovém měřítku sta-

rá o osud uprchlíků, vystoupil je d i n ý proti další činnosti této organisace — Litvinov. Mluvil za Sovětský Svaz.

Když se roku 1936 blížily čtyři Francovy kolony k Madridu, zachránila Madrid mezinárodní brigáda dobrovolníků. Mezinárodní brigáda dobrovolníků vnesla také první vojenské zkušenosti a vojenský výcvik do domácí španělské armády. Ta mezinárodní brigáda čítala mnoho deset tisíc mužů a byli to věru muži stateční. Když padla Barcelona, zbylo jich ve Španělsku — 8000! Tehdy rozeslala španělská vláda po všech konsulátech v Barceloně dotazníky s několika otázkami: Přijmete svého občana zpět? Postaráte se o jeho cestovné od španělských hranic? Zaručujete mu beztrestnost? Nuže: Česko-Slovensko přijalo své občany zpátky i do té mizerie, kterou jim mohlo nabídnout. A občané česko-slovenští vydali se do Španělska bojovat bez vědomí své vlády, tajně a na vlastní pěst. Sovětský Svaz nepřijal zpět lidi, které tam poslal — a muži ze Sovětského Svazu odešli do Španělska z p r í k a z u sovětské vlády. Ovšem, byli to Němci, Rakušané, Maďaři, Jihoslované, Poláci. F o r m á l n ě nebyli většinou sovětskými občany. Byli jenom — k o m u n i s t y. Po dlouhých úradách jich polovinu vzalo Mexiko. Druhá polovina — tam zůstala.

Vysláním dobrovolníků do mezinárodních brigád zabil Sovětský Svaz dvě mouchy jednou ranou. Zbavil se jednak téměř všech emigrantů, které v dřívějších letech přijal — v Moskvě zůstali jenom vybraní činovníci — a jednak měl ve Španělsku spolehlivé lidi. Zkuste se zeptat, co zůstalo z německé emigrace, která se uchýlila do Sovětského Svazu, a shledáte, že kosti německých komunistů leží hlavně pod Madridem. Stejný osud stihl maďarskou, jugoslávskou a polskou emigraci komunistickou. Z 80.000 dobrovolníků ve Španělsku zbývá jenom desetina — ale teď se ani ona nesměla vrátit do Sovětského Svazu. A nesmí se tam uchýlit ani lidé, které osud nutí opustit dosa- vadní domovy.

Nelze závidět nikomu, kdo se uchýlí do Sovětského Ruska — a přece! V Evropě představuje Sovětský Svaz zemi, která by nejspíše mohla přijmout a strávit socialistickou i jinou emigraci. Kolik je tam půdy, která čeká na obdělání! Co by mohla emigrace vykonat na Sibíři, na Dálném východě a ve východních svazových republikách! Jak často slyšíme o nedostatku kvalifikovaných sil v průmyslu, zemědělství i ve vědě — a emigranti ze západu jsou jistě výborní pracovníci. I kdyby Sovětský Svaz přijal milion nebo dva miliony emigrantů, co by to znamenalo pro zemi s tak ohromnou plochou, s tolika možnostmi a se 170 miliony obyvatel? Co by to bylo pro zemi, kde by většina emigrantů mohla hrát opravdu pionýrskou úlohu? Proč tedy nedodrhuje Sovětský Svaz v l a s t n í ú s t a v u, má-li tolik rad a výtek vůči maličkému Česko-Slovensku? Nechtěl by nám moskevský rozhlas tuto záhadu vysvětlit? A nechtěl by nám říci, co se stalo s mnohými česko-slovenskými komunisty a prostými českými dělníky, kteří se do Sovětského Svazu uchýlili před lety jednak před tresty a jednak za prací? Nedověděli bychom se na příklad, že většina jich sedí ve vězeních GPU?

Tak se chová SSSR k lidem, kteří se bláhově domnívali, že být komunistou je totéž, jako stát pod ochranou sovětské vlády. Tak se chová SSSR k lidem, které

školil a poslal do světa, aby hlásali komunistické učení. Jakmile se stanou emigranty, nemají do »mateřského« státu přístupu. Nepřijímají je zřejmě proto, že znají západ. Protože mají jakýsi pojem o svobodě, o pečlivé práci a lidském právu. Snad i proto, že mají málo smyslu pro kult jedné osoby. To dodávám proto, abych nezbudila klamný dojem, že lituji komunisty západních zemí, poněvadž n e m o h o u do SSSR. Jsou mezi nimi lidé, jichž si hluboce vážím, a lidé, jichž si hluboce nevážím. Ale moje osobní nevážnost k jakémukoli člověku nemůže jít tak daleko, abych mu přála, aby byl dnes přijat »vlastí všech pracujících...«

Josef Pacht (Londýn):

Připravuje se Anglie na válku?

Co se stalo od Mnichova?

Připravuje se Anglie vskutku na válku? — táží se miliony lidí nejen na pevnině, ale i v Anglii. Ačkoli vnější okolnosti, především trojnásobná vydání na vojenské účely v posledních třech letech, desetkrát větší výkonnost zbrojovek a zvýšený stav vojenských formací naznačují, že Anglie počítá s možností války, je v Anglii i mimo Anglie dost optimistů, kteří jsou přesvědčeni o opaku. K těmto optimistům patří především britská vláda s Chamberlainem v čele.

Jak máme potom rozumět úžasnému úsilí, jež Anglie spolu s dominiemi, koloniemi a protektoráty vyvíjí, aby v ozbrojovací soutěži nejen obstála, ale dostala se v mnohém dokonce i na první místo?

Odpověď je velmi jednoduchá: Velká Británie musí vyvinouti toto úsilí, aby si ve světě udržela svou pozici a všechno, co s tím souvisí. Nemilé vystřízlivění nastalo, když na podzim r. 1936 britské válečné lodi ve Středozemním moři hlásily, že jejich muniční komory jsou prázdné, ačkoli lodi byly do Středozemního moře vyslány, aby po případě zabránily italským lodím pokračovati ve válce habešské. Nepříjemná zkušenost postihla Anglii už v roce 1935, když tehdejší ministr letectví, lord Londonderry, prohlásil, že Německo má pouze 250 vojenských letadel, ale maršál Göring za několik neděl hrdě oznámil, že Třetí říše má asi desetkrát tolik válečných strojů. Nejhorším překvapením bylo však pro veřejnost poznání, že by Anglie v září 1938 nebyla mohla v prvních týdnech účinně přispěti na pomoc Francii, zatím co v srpnu 1914 mohla vyslati do Francie a Belgie okamžitě čtyři divise.

Byl to úmyslný nebo jenom logický následek politiky, kterou britská vláda do r. 1938 sledovala? Možná, že obojí. S technického hlediska budil v letech 1925—35 největší nejistotu vývoj letectva. Hlavní zbraní Velké Británie je loďstvo a teprve potom pozemní armáda a letectvo. Britští odborníci byli na pochybách, jaký bude další vývoj: ztratí loďstvo následkem leteckého rozvoje na významu a stane se hlavní zbraní letectvo? Tyto pochybnosti brzdily ovšem všechnu činnost. Problém není ještě zcela rozřešen, zdá se však, že se Anglie už rozhodla: v zájmu bezpečnosti je radno, aby letectvo bylo na druhém místě. Vojenský rozpočet pro rok 1939 mluví jasně. Poměr vydání na letectvo, loďstvo a armádu je vyjádřen číslicemi: 20 : 14 : 13. Letectvo je tedy na prvním místě, ale prozatím pouze v rozpočtu.

Britská válečná moc

Slyšíme-li o obrovských číslicích britského zbrojení, musíme si uvědomit, že tato čísla nejsou dosti výstižná, poněvadž dominia, kolonie a protektoráty mají vlastní vojenské rozpočty. Bezpečnosti celé světové říše týká se vlastně jenom rozpočet na loďstvo a námořní letectvo, které od minulého roku tvoří samostatnou položku. 218.000 žoldnéřů, z nichž regulérní armáda pozůstává a z nichž 114.000 koná službu v mateřské zemi, chrání

pouze Indii a Burmu, Bermudské ostrovy a Jamaiku, opevnění na Maltě a Gibraltar, Egypt, Sudan, malajské kraje, Palestinu, Čínu a několik menších kolonií. Záloha a náhradní záloha této armády čítá 140.000 mužů. Do toho nejsou ovšem zahrnuti vojáci dominií v Americe, Asii, Africe, Australii a Novém Zélandu. Nejsou v tom ani barevné pluky ve všech koloniích a Indii, dokonce ani tak zvaná teritoriální armáda, která měla v lednu 10.850 důstojníků a 193.204 mužů, t. j. o 1759 důstojníků a 43.407 mužů víc, než loni. Těchto 18 divisií, které jsou vlastně domobranou, koná službu jenom v Anglii. Nejsou v to zahrnuti ani námořníci válečného loďstva, jichž je dnes 130.000, ani letci výlučně anglického letectva.

Dobrovolná služba nebo branná povinnost?

Lidé na pevnině nedovedou pochopit, proč nezavede Anglie všeobecnou brannou povinnost, obětují-li pro obranu země takové ohromné finanční a technické prostředky. Je pravda, že si na příklad válečné loďstvo náříká na nedostatek profesionálů pro nové, velké bitevní lodi a ponorky. Důstojníci z doplňovacích velitelství evropských armád se usmívají, čtou-li, že britský ministr války je hrdý, poněvadž se mu loni podařilo získat pro regulérní armádu 29.000 nováčků. Očekává se, že letos se přihlásí 40.000 nováčků a že se stav armády zvýší na 185.000 mužů. Ale i tato čísla jsou klamná. Jakmile se v některém odvětví válečné moci projeví nedostatek lidských sil, zlepšují se podmínky služby. Vojáci dostávají vyšší žold, zlepšuje se postup a celková stavovská úroveň. Vyšší nabídka stupňuje poptávku. Mezi 2 miliony nezaměstnaných je stále 200.000—300.000 mladých mužů v nejlepší věku, kteří se pro vojenskou službu hodí.

Proč však nezavádí Anglie všeobecnou brannou povinnost ani v nejkritičtějších poměrech? Je-li něco takového jako národní charakter, pak patří k anglickému charakteru, že opovrhne donucovacími prostředky. Z britského člověka lze vždycky vytežit víc dobrovolnosti, byť i průhlednou, než nátlakem: to je pevné přesvědčení Angličanů. Když v únoru mluvil Chamberlain o branné povinnosti a dobrovolné službě, řekl že vláda zachová zásadu dobrovolnosti z následujících důvodů: 1. Světu je třeba ukázat, že se Anglie může spolehnout na dobrovolnou obětavost svého lidu a nepotřebuje použití nátlaku. 2. Tato soustava udržuje důvěru obyvatelstva, věřícího v ochranu vlády. 3. Sama okolnost, že Anglie může udržovati svůj válečný stroj dobrovolnou spoluprací, působí takovým odstrašujícím způsobem, že se lze válce vyhnouti.

S imponující tvrdostí trvá Chamberlain na soustavě dobrovolnosti, podporován nadšeným souhlasem mladších ročníků mužského a obecným souhlasem ženského obyvatelstva. Protože v Anglii platí svoboda přesvědčení také v otázkách obrany země, není těžko zjistit, že proletariát a střední stav nechtějí o válce ani slyšet, odmítajíce ovšem i válečné přípravy. Labour party a liberálové musejí býti pacifističtí, chtějí-li si udržet voliče. Proto je pochopitelné, že Labour party byla v popředí, když byl Chamberlain oslavován za mnichovské výkony. Dokonce i nezávislá dělnická strana, která stojí na krajní levici, blahopřála Chamberlainovi, jako mírotvorci. Všem těmto stranám ovšem nevádí, označují-li současně zahraniční a vojenskou politiku vlády při každé příležitosti za nedostačnou a nebezpečnou. Nelze pochybovat, že v daném okamžiku by vykonaly svou povinnost i vrstvy, které dnes tvrdí, že současná anglická demokracie nestojí za to, aby ji hájily.

Chamberlainova mírumilovnost

Čím více času uplynulo od neblahých událostí v září minulého roku, tím větší je počet lidí, schvalujících

Chamberlainovo stanovisko. V Anglii jsou dnes lidé obecně přesvědčeni — a konstatoval to i německý tisk hned po diskusi o zvýšení britského vojenského rozpočtu — že Velká Británie chce získati diplomaticky jenom čas, aby se vojensky vzpružila. Anglie byla vojensky slabá, promarnila mnoho času, připustila, aby jiné státy získaly náskok — zejména v letectvu — a toto zpoždění muselo zaplatit v Mnichově Československo a v Římě Španělsko. Snad bude muset ještě Anglie dopláct v otázce Středozemního moře.

Je samozřejmé, že Anglii je milejší jakékoli jiné řešení než válka. Proto se snaží získat čas v každém ohledu, usilujíc o to, aby i čas pracoval pro ni. Obchodní dohody a všelijaká opatření na poli mezinárodního obchodu jsou pro Anglii vždycky vítanou příležitostí.

Anglie teď žije v ovzduší velikých příprav, jako by se chystala k treningu regaty Cambridge—Oxford. Napětí visí ve vzduchu a udržuje se v novinách zprávami vojenského rázu. Zjišťujeme-li však, k čemu tyto přípravy slouží, nelze dostati jednoznačnou odpověď. Oficiální místa dávají odpověď vyhýbavou a tážeme-li se vysokých důstojníků, kdy budou přípravy skončeny, odpovídají upřímně: nikdy. To je také správné. Vojenské přípravy mají už v povaze, že nemohou být nikdy skončeny. Šéf kteréhokoli generálního štábu neřekne nikdy hlavě státu: » Jsme hotovi a to tak dokonale, že se můžeme dáti do boje s jakoukoli koalici nepřátelských armád a s jakoukoli technickou výzbrojí cizích mocností.« Šéfové britského generálního štábu tvrdí stále, že přípravy nejsou ještě ani zdaleka skončeny, a ministři, jejichž úkolem je udržovati průmysl a dopravu na vysokém stupni výkonnosti a chrániti obyvatelstvo, jsou také ještě daleko od ideálního cíle.

Dvojitá úloha britské branné moci

Jenom proto, že v Anglii existuje parlamentní demokracie na nejširším základě, kterou ani skutečná Chamberlainova diktatura nemohla nikdy zcela umlčet, může se svět zabývat tak důkladně problémy britského zbrojení. Tyto problémy mají také ostatní země — ale tam je nelze tak podrobně rozebírat.

Britská vojenská politika má nesporně obranný ráz. Velká Británie nepomyšlí jistě na územní výboje. Snaží se jen zachovat, co má, pokud se ovšem vyplácí, aby dosavadní državu zachovala. Mimo to chce ovšem chrániti území anglického souostroví před útoky, vždyť tam se soustřeďuje zlato, duch a organizace světové říše. Velká Británie splní smluvní závazky vždycky jen potud, pokud slouží těmto cílům. Ale závazky existují a proto musí britská branná moc rozřešiti dva úkoly: ochrániti mateřskou zemi před jakýmkoli nepřítelem a uplatniti vlastní armádu v kterékoli části světa. Vojenští znalci, které nelze vlastně nikdy uspokojit, tvrdí, že v září minulého roku nebyla Velká Británie vůbec připravena: nemohla se ani sama chrániti, natož účinně pomoci svému jedinému spojenci, Francii.

Je-li tomu tak, musíme se tázati, zač byla vydána miliarda liber v letech 1931 až 1937. Bílá kniha britské vlády o financování vojenské pětiletky, která byla nedávno uveřejněna, dává jenom neúplnou odpověď. Anglie zbrojila stále, ale její výzbroj zastarala. Experimentovala, ale při tom měly pokusy a výzbroj jenom úzký rámeček. Anglie dovolila, aby jiné státy dělaly větší pokusy, zasahující teprve potom, když viděla, že už byly objeveny správné zbraně. Umění Anglie nespočívá v dobrém mozku, nýbrž v použití dobrých mozků, které mají jiní.

Pěchota je úplně mechanisována

Pozemní armáda stojí sice v pořadí na třetím místě, ale to platí jenom o pěchotě, jízdě a dělostřelectvu starého typu. Pozemní armáda — lépe řečeno regulérní

armáda — tvoří spíše soustavu pohyblivých pancéřovaných opevnění.

V posledním týdnu února pozvala anglická vláda na velké cvičení v Aldershotu asi 150 členů dolní sněmovny a právě tolik anglických novinářů, aby jim ukázala dnešní stav regulérní armády. Hosté naslouchali těsnivé symfonii ocele a motorů, uvědomujíce si, že tato Velká Británie, která je průmyslově tak vyvinuta a má nevyčerpatelnou zásobu surovin, hodlá poslati do bitevní linie mrtvý materiál a nikoli lidská těla. Zatím co při dosavadních přehlídkách vojenských vymožeností byly předváděny jenom výstavní kusy, pochodovaly teď všechny možné mašiny v obrovském množství, v dokonalých formacích a s příslušnými posádkami. Po prvé se objevily tanky a pancéřové vozy obrovských rozměrů a s rozmanitou výzbrojí. Vedení britské armády přivlastnilo si zkušenosti jiných států a odhodlalo se vystavěti pohyblivé ocelové tvrže. Vedle nich však byly předvedeny zcela nové typy malých a nízkých tanků, proti nimž jsou protitanková děla téměř bezmocná. Major Temperley, světoznámý vojenský spisovatel, došel ve své zprávě v »Daily Telegraphu« k přesvědčení, že bude početně malá britská regulérní armáda už do konce tohoto roku, anebo snad už do léta 1939, nejdokonalejší na celém světě — ovšem, pokud se týká výzbroje. Došel k tomuto přesvědčení, když viděl mimo tanky, pancéřové vozy a malé pancéřové automobily i nejnovější vzory polních a protitankových děl, které jsou většinou umístěny v lehkých tancích. Nejdůležitější lehká zbraň pěchoty je nyní kulomet s výměnitelnou hlavní, patent brněnské zbrojovky, který platí v celém světě za dernier cri puškařské techniky.

Od září minulého roku doznalo zbrojení regulérní armády značného zlepšení. Tehdy byly z pěti divisí domácí armády vyzbrojeny kulometry, pancéřovými vozy a protitankovými děly jenom dvě — a i ty jenom proto, že jim ostatní tři divise přenechaly svoje zbraně. Každá divise měla v září pouze po jednom protitankovém pluku a po jedné setnině lehkých tanků. Dnes má každá divise pluk protitankového dělostřelectva a prapor lehkých tanků, což je třikrát tolik. Počet děl je nyní u lehkého a středního polního dělostřelectva trojnásobný; to znamená, že za šest měsíců od září dosáhl britský válečný průmysl plné výrobní výkonnosti.

Ovšem: otázka lidí může se stát za krátkou dobu velmi palčivou. I když se v roce 1938 hlásilo do regulérní armády 37.323 nováčků — tedy o 12.753 víc než v roce 1937, což byl v dějinách anglických odvodů rekord — může se tento počet velmi brzy ukázati nedostatečným, třebaže se muži hlásí letos právě tak čile, ba ještě čileji. Konservativní poslanec Amery, přívrženec branné povinnosti, prohlásil v dolní sněmovně, že britská armáda čítá dnes 430.000 mužů proti 700.000 při vypuknutí světové války. V roce 1914 mohla Anglie okamžitě poslati do pole šest divisí, dnes prý je sporné, zda by mohla do čtyř neděl vyslati do boje dvě divise a později do dvou až tří měsíců devět záložních divisí. V roce 1914 měla Anglie zvláštní zálohy v síle 200.000 mužů, které mohla po šestiměsíčním výcviku poslati do pole, ale dnes prý takové zálohy nemá.

Vláda na Ameryho vývody neodpověděla, poněvadž nechce prozradit, že od r. 1914 se stavba armády velmi změnila a že má dnes v letectvu velmi účinnou a početnou dělostřeleckou zbraň, která byla na začátku světové války naprosto nemyslitelná.

Loďstvo

To je ta část armády, která je vysazena nejjintenzivnější kontrole zahraničí. Možná, že existují v pozemní armádě a v letectvu hluboká tajemství, ale v loďstvu je neznámou veličinou jenom počet děl a strojní zařízení jednotlivých loďí. Stavba křižníku trvá roky. Nelze před cizími pozorovateli zatajiti, jak daleko pokročila oráče ve válečných docích — a je proto lépe

otevřeně sdělit, co se stává. Kromě toho zavazují k jisté upřímnosti o síle a vývoji válečného loďstva námořní dohody a parlamentní kontrola. Bylo by tedy mylné, domnívat se, že v tomto ohledu může se svět dožít překvapení. Tajně se dají stavět nanejvýš ponorky nebo přestavovat malé nákladní lodi v pomocné křižníky. Bitevní lodi, křižníky, torpedoborce a mateřské letecké lodi nemůže stavěti žádný stát, aniž by se o tom v zahraničí za několik měsíců přesně nevědělo. Velká Británie se svými 343 jednotkami válečného loďstva stála v lednu 1939 v čele světa. Zatím co od r. 1925 nespustila na vodu ani jedinou novou bitevní loď, staví letos 170 jednotek, z nichž má devět tonáž 35.000 a 40.000 tun. Kromě nich je ve stavbě 25 křižníků, 39 torpedoborců, 9 mateřských lodí pro letadla a 19 ponorek. Dvě nové bitevní lodi, které budou hotovy teprve v r. 1942 a z nichž každá bude stát 8 a půl milionu liber šterlinků, budou vybaveny 40cm děly, zatím co starší lodi z r. 1925 mají jenom děla 30 cm. Rozšíření rámořního programu — pro tento rok počítalo se původně pouze s 80 jednotkami — je překvapení, ale je to jen logický následek anglo-německé námořní dohody z r. 1936. Za rok přibude britskému válečnému loďstvu 68 nových jednotek, mezi nimi dvě úplné flotily torpedoborců, dvacet ochranných lodí nového typu a čtyři mateřské lodi pro letadla. V r. 1931 mělo válečné loďstvo 89.214 mužů, nyní jich má 137.000, což znamená zvýšení stavu o 50 proc. Veřejnost se dovídá velmi málo, jak se námořnictvo vyvíjí, zdá se však, že ve stavbě ponorek dosáhla Velká Británie značných technických pokroků. Mimo to se admiraltě podařilo zařadit k námořnictvu část letectva a proslychá se, že právě tato část vojenské aviatiky učinila do podzimu ohromné pokroky: Všechny křižníky mají dnes vlastní letadla, tvořící pro ně na širém moři letecký přístav.

Letectvo

Počtem i jakostí strojů kleslo britské letectvo v r. 1935 na páté místo. Před několika týdny uveřejnil odborný vojenský časopis v Berlíně »Die Deutsche Wehr« odhad leteckých sil jednotlivých velmocí (vyjímaje ovšem Německo). V této tabulce stojí Velká Británie se 6000 stroji na druhém místě, následující hned za Ruskem, které prý má 9000 strojů. Podle stejného odhadu má Francie 5000, Itálie 4000, Spojené Státy 3700 a Japonsko 2700 vojenských letadel. Americký výpočet odhaduje počet válečných letadel ve Velké Británii ke konci r. 1939 na 10.000 strojů.

Takovým statistikám nelze však úplně věřit. Z odpovědných britských státníků mluvil o síle britského letectva jenom Chamberlain. Neudal sice přesná čísla, ale oznámil, že od září minulého roku stoupla výroba vojenských letadel dvojnásobně, do května se prý ztrojnásobí a do května 1940 bude čtyřnásobná. Někteří odborníci mají za to, že se letos v únoru vyrábělo v Anglii 400 vojenských letadel za měsíc a že do května dosáhne výroba měsíční průměr německý, to jest 600 strojů. Některé londýnské noviny vyslovily domněnku, že do konce tohoto roku bude moci Anglie vyráběti měsíčně 3000 letadel. To zní nepravděpodobně. Výrobu vojenských letadel zabývá se ve skutečnosti 2000 továren. Je také pravda, že dvě pětiny vojenského rozpočtu připadají na letectvo. V roce 1935 mělo letectvo celkem 30.000 mužů, ale v roce 1938 přihlásilo se dobrovolně k letecké zbraňi 35.000 nováčků, z nichž bylo 20.000 přiděleno k pravidelné armádě a zbytek tvoří leteckou zálohu. Letecká zbraň pravidelné armády čítá dnes přes 100.000 mužů.

Vedení armády usiluje hlavně o to, aby se vyráběla letadla, která za hodinu uletí nejméně 400 mil. Stíhačky musí být aspoň o 100 mil za hodinu rychlejší než bombardovací letadla, dosahující průměrné rychlosti 300 mil za hodinu. Britské stíhací letadlo dosáhlo koncem února — ovšem za příznivého větru — 504 mil za ho-

dinu. Britské stíhačky mají dnes motory o 2000 HP, to jest dvakrát silnější, než měly před 2 až 3 lety.

Ochrana civilního obyvatelstva

Když byla loni v září domácí britská flotila (tak zv. »Home-Fleet«) doplněna na válečnou sílu, rozdalo se v Anglii civilnímu obyvatelstvu asi 40 milionů plynových masek a ve veřejných parcích vykopávaly se hluboké zákopy. Tyto zákopy měly být ochranou proti střepinám leteckých pum. Ve Francii neměla vláda v té době masky ani pro celé mužstvo na Maginotově linii a celá ochrana pařížského obyvatelstva pozůstávala ze žlutého písku, který městská správa uložila v jednotlivých domech.

V Londýně se od té doby změnilo velmi mnoho. Masky byly civilním obyvatelstvu ponechány a úřady je občas zkouší. Místo otevřených zákopů ve veřejných parcích staví se dnes po celé zemi malé ocelové komory, jichž vláda objednala milion kusů, rozdělující je většínou zdarma chudšímu obyvatelstvu. Ve velkých obytných domech staví se železobetonové kryty, ve státních budovách jsou už většinou hotovy.

Pro ochranu Londýna a jiných důležitých průmyslových středisk zřizují se tak zvané balonové sítě. To jsou závoje z tenkého ocelového drátu, které se pomocí balonů vytáhnou do výšky asi 9000 metrů, znemožňující nepřátelskému letadlu přelet. V některých evropských státech se tomuto anglickému vynálezu posmívali, ale v únoru byl i Berlín opatřen takovou sítí. V lednu dostal Londýn dva zvláštní pluky protiletecké obrany, jejichž děla rozestavují se od té doby postupně v různých částech města. Nesou až do výše 8000 metrů, vystřelující náboje těžké 25 kg. Cvičení s nimi ukázalo, že z desíti ran zasáhlo cíl devět.

Začátkem léta začala vláda organisovati ochranu obyvatelstva ve velkém měřítku. Pro 23 odvětví nouzové služby je už všechno hotovo. Tato organisace potřebuje pro celou Anglii 1.250.000 mužských a ženských sil. Do konce února přihlásilo se již 1.200.000 osob. Celá země byla rozdělena na 12 oblastí, z nichž každou spravuje zvláštní přednosta. V případě, že by spojení s londýnskou vládou bylo přerušeno, bude míti přednosta každé oblasti diktátorskou plnou moc. Byly také určeny oblasti, z nichž budou matky a děti v případě války vystěhovány a jsou už určeny kraje, kam se evakuované obyvatelstvo uchýlí. V nemocnicích bylo již zajištěno 200.000 lůžek pro první oběti leteckých útoků. Další 100.000 lůžek musí nemocnice uvolnit do tří dnů po začátku války. K boji proti ohni objednalo se už 18.000 stříkaček.

I nahromadění zásob potravin doznalo od začátku září značné pokroky. Vláda nakoupila v roce 1938 potravin a benzinu za 8 a půl milionu liber šterlinků. Letos se pro tento účel vydá jenom 5 milionů. Průmysl se od podzimu postupně přizpůsobil potřebám obrany a dal se do služeb zbrojení. Prozradil-li nedávno gibraltarský guvernér lord Harington, že v kritických záříjových dnech byly na Gibraltaru jenom dvě baterie protiletadlových děl, zní to dnes jako přelud, ačkoli opevnění Gibraltaru není ještě ani zdaleka hotovo. (Tato okolnost ostatně přispěla velmi značně k tomu, že Velká Británie urychlila uznání Francovy vlády.)

Do leteckého průmyslu investovalo se v posledních letech 12 milionů liber a do ocelářského průmyslu 40 milionů. Vyráběl-li anglický ocelářský průmysl v roce 1914 celkem 8 milionů tun, vyrábí dnes 14,5 mil. tun. Jedna pětina výroby stačí, aby uspokojila vojenské objednávky.

Peníze se chtějí zachránit a vydělávat

Když v únoru 1937 Bílá kniha oznámila, že v rámci pětiletého programu bude z veřejných prostředků vydáno na zbrojení 1500 milionů liber, byla britská veřej-

nost úžasne vzrušena. Od té doby si už na taková čísla zvykla a nebyla ani udivena a rozhořčena, když ministr financí koncem února sdělil, že vydání za první tři roky dosáhla 1250 milionů liber, naznačuje tím, že do konce roku 1941 bude zapotřebí o 500 milionů liber víc, než se původně předpokládalo. Jak jsou už lidé vůči takovým číslům otupělí, ukazuje okolnost, že na tisk a sněmovnu nepůsobily zvláštním dojmem ani údaje konservativního poslance kapitána Mac Millana, který oznámil, že Německo vydalo za pět let na zbrojení 2800 milionů liber a že jen pro rok 1939 vydá dalších 1200 milionů liber.

Tím, že vláda dostala nedávno plnou moc pro zvýšení zbrojní půjčky se 400 na 800 milionů liber, bude už sama zbrojní půjčka větší než celý britský státní dluh v roce 1914. Tato syrová čísla mohou ovšem snadno vzbuditi klamný dojem, že se Anglie zaplétá do válečných dluhů. Musíme však vědět, že se zlaté zásoby a oběh bankovek od roku 1914 zmnohonásobily. Uvážíme-li ovšem, že jsou vydání na brannou moc v posledních sedmi letech pětkrát větší, nelze snadno odmítnouti domněnku, že může dojít v Anglii k inflaci. Prozatím se nedá nic podobného zjistit a vycítit. Velký průmysl, na němž mají osobní zájem přední státníci, dělá výborné obchody, velké firmy a banky vyplácejí netušené dividendy a superdividendy.

literatura a umění

Jan Mukařovský:

Karel Čapek-spisovatel

Vzpomínat na Čapka spisovatele — jak nesnadné a divné zdá se vzpomínat na přítomného! Odešel včera, nedořeknuv poslední slovo své poslední knihy. On, jenž ve svých vypravováních a cestopisech hovořil tváří v tvář s každým jednotlivým čtenářem, odmlčel se v půli věty, takže mimoděk čekáme na pokračování v hovoru. Proto, vzpomínám-li na Čapka-spisovatele, vidím živou scénu, starou sice již čtyři léta, ale tak přítomnou, jako by se byla udála před chvílí.

Karlovy Vary, krásné léto; Čapek s paní Olgou Scheinpflugovou se tu léčí a píše. Potkáváme se denně. Čapek píše »Válku s mloky«. Prozatím mluví jen neurčitě o »románu«; co v románě bude, neříká. Jako pilný pracovník projevuje někdy spokojenost, jindy nespokojenost s tím, »jak se mu dnes psalo«. Pak jednou setkání s brněnským profesorem W., právníkem, jehož se Čapek pečlivě vyptává: »Mám v svém románě takové divné tvory, zvířata, která se pozvolnu stávají lidmi. Vznikají složité otázky jejich právního postavení, takové a takové. Je to jejich řešení, které podávám, právnícky možné?« Na otázku, jací to tvorové jsou a oč v celém románě vlastně jde, odmítá Čapek odpověď; s dobromyslným humorem a narážející na vědeckou příslušnost profesorovu k právně filosofickému směru normativnímu dodává: »Říkejme jim třeba normotvorové.« A to je všechno. Co chci touto vzpomínkou říci? Jen to, že vstup do duševní dílny básníkovy je zamčen na několik zámeků.

Snad, ba jistě ti, kdo Čapkovi stáli blíže a nejbliže, mohli by říci více než ostatní; ani ti asi ne všechno. Musíme se tedy spokojit tím, co o básnickém tvoření prozradil básník sám v »Povětroni«. Praví se tam mimo jiné:

»Pokouším se vám znázornit, že, jsme-li vedeni fantasií, překročíme práh jakési nekonečnosti; práh světa neomezeného naší zkušeností, širšího než naše poznatky a obsa-

hujícího neskonale víc, než je nám vědomo. Říkám vám, že bychom se neodvážili vkročit do těchto bezmezných končin, kdybychom tam nevpadli slepě a střemhlav, běžíce za něčím, co se nám skrývá. Kdyby nám duch pokušitel šeptal: »Nyní si něco vymysli, ať je to cokoli« — byli bychom zmatení a snad bychom ucouvli hrůzou nad marností a nesmyslností toho úkolu; měli bychom strach pustit se bez cíle a směru na toto Mare tenebrarum. Položme si otázku: Jaké právo má muž, který nechce být považován za blázná nebo podvodníka, aby si vymýšlel něco, co není? Je jen jedna odpověď, na štěstí určitá a nepochybná: Nechte ho, on musí; nejde ze svévole, je vlečen, řítí se za něčím, a jeho křivolaká cesta je nutností. Ne jeho, ale Boha se ptejte, co je to nutnost.«

Lze z tohoto úryvku vyčíst podvědomou nutnost i tajemnou hrůznost básnického tvoření. Zde jsou hranice, za které nelze proniknout tomů, kdo přihlíží zvenčí; netvoří básník, ani tak vědomý a prohlédající jako Čapek, ze své vůle a svobodného rozhodnutí: »cosi« v něm tvoří — a toto cosi je tajemství tvorby.

Co však platí o procesu tvoření, neplatí o díle již vytvořeném. Vůči tomu stojí i básník sám jako vůči faktu již hotovému, napříště nezměnitelnému, k němuž má závazek stejně volný jako kdokoli z čtoucích. Čapek tím spíše, neboť není v něm toliko tvůrce, ale i pozorovatel umění, ba dokonce jeho teoretik. Již Čapkova disertace nese příznačný název »Objektivní metoda v estetice«. Umělecké dílo hotové je tedy Čapkovi poznatelné, a jako předmět poznání chápal i své dílo vlastní. Tak na příklad o svých »Povídkách z jedné a z druhé kapsy« napsal v dopise:

»Jádrem »Povídek z jedné kapsy« byl úmysl napsat noetické povídky o cestách poznání; a protože šlo o »cesty poznání«, vnutil se mi sám sebou genre detektivní. Máte tu poznání tak zvané okultní, básnické, rutiněské, hrubou empirii a tak dále. Teprve během práce a proti mé vůli dostavil se druhý motiv, etický, problém spravedlnosti. Najdete jej ve většině povídek v druhé půlce Jedné kapsy. — A pak ovšem několik povídaček, vzniklých více na okraji těch druhých, nepatří do té ani do oné skupiny. V podstatě je to kritická knížka, proto je novinářská. Druhý svazek (Povídky z druhé kapsy) je tematicky volnější; tam mně spíš šlo o hledání lidských a něžných záblesků v rutině života, řemesla nebo zvykového hodnocení.«

Takové bylo pro Čapka-spisovatele umělecké dílo: lidský výtvar, lépe nebo hůře udělaný, vyžadující od svého původce téže pozorné péče a technické umělosti jako kterýkoli jiný druh lidského vytváření. I kritiku přál si takovou, která rozumí spisovatelskému řemeslu a jde — jak kdysi řekl — »řádně věci na kloub bez essayistických kouzel«. Sám výchovou teoretik umění, přál si kritika, který ví, že věc musila být »udělána« a dovede ocenit, byla-li. Je v tomto pojetí málo patosu, ale velké vědomí odpovědnosti spisovatelovy vůči dílu a čtenáři.

Odtud u Čapka i vášnivý zájem o teoretické problémy umění. Vzpomínám a se mnou jistě i jiní, jak občas, když o pátcích rozhovor o událostech týdne zaujal pozornost těch, kdo měli blízko k veřejnému životu, odsedl Čapek stranou, do druhé místnosti: »Nechte ty politiky a pojdte povídat o umění!« O čem se mluvilo? Nevzpomínám příliš zřetelně, neboť při diskusi tak živé není zpravidla pro účastníky mnoho času na pozorování. Temata proto neutkvěla, spíš zlomkovitý obraz situace a účastníků: opoziční skeptici zastupoval Fr. Langer, odkudsi z kouta zaléhaly pregnantní poznámky Josefa Čapka; překladatel J. Palivec namítal (ve vřavě, která snadno vznikala při vášnivějších rozporech) tiše a s rozvahou, hladě při tom rukou ve vzduchu verše svých oblíbených básní-

ků. Byly také tiché hovory ve dvou: po přečtení nové knihy Čapkovy, když vznikala antologie z Čapkovy prózy, když šlo o to, dostat od Čapka článek pro »Slovo a slovesnost«, když se daly přípravy k zahájení knihovny »Stezky«, jejíž titul sám vzešel z mlhavé směsi nejrůznějších nápadů jako návrh Čapkův. V takových hovorech bývalo leckdy mnoho nejen ze spisovatele, ale i z básníka Karla Čapka. Na otázku, proč byl napsán ten nebo onen román, z jakého podnětu vzešla ta neb ona povídka, odpovídal Čapek bez výhrad a váhání, dostal se do vzpomínání sám a pokračoval.

Zdálo se tehdy příliš záhy poznamenávat aspoň nejdůležitější z těchto faktů; nikdo nemohl tušit, že se tak záhy setmí. Utkvěly proto jen jednotlivé detaily; zde jeden z nich, charakteristický: jednou předváděl Čapek přátelům ukázky ze svých gramofonových desk. Při kteréš melodií, tuším kubánské, prohodil: »Ta běžela od rána do večera, když jsem psal »Povětřoň«. Slyšíte z ní to šílené tropické vedro?« Touto chvatnou, jakoby ostýchavou poznámkou pootevřely se dveře básníkovy tvůrčího soukromí.

Chtěl jsem mluvit o spisovateli-technikovi, a zas je tu básník. Objevil se znenadání, jen zahlédnut, plachý a v sebe zachoulený. Vraťme se ke spisovateli. Jak nazíral básník sám na svůj spisovatelský úděl? Poslechněme o tom výrok z »Chvály řeči české«:

»Látka, s níž pracuje spisovatel, je samo vědomí národa; každé jeho slovo je mu předříkáváno ústy národa; běda, zneužije-li řeči, aby říkal nízké věci. Věřím, že býti spisovatelem je především veliké poslání jazykové; je to úkol udržovat národní řeč a tvořit v ní hodnoty zpěvné a rytmické, hodnoty věcné přesnosti, čistoty formy a souvislosti. Ať jsou kořeny básnictví v jakékoli hlubině osobního podvědomí, jeho koruna šumí pojmovým bohatstvím národního vědomí... Učinite-li řeč zpěvnou a líbeznou, nebo dáte-li jí zvuk zvonu či děloviny, nebo učinite-li ji jasnou a moudrou, pružnou, věcnou, lehkou, logickou nebo vzletnou, vnukli jste tyto ctnosti samotné duši národa; ale je-li vaše mluva těžká, beztvářá, obnošená a falešná, buďte zlořečení, neboť jste se prohřešili na duchovním bytí národa. Spisovatel pracuje s mluvící a zpívající duší národa; z praktické řeči činí hodnotu duchovní a kulturní; každý nový slovní obrat, každý vyšší stupeň jazykové obsažnosti a přesnosti zvyšuje obsah a jasnost národního vědomí. Neznám dobrého spisovatele, který by nebyl jazykovým tvůrcem; není dobré literatury bez dokonalé řeči.«

Základem básnictví je tedy pro Čapka řeč, majetek kolektivní, spojující básníka s národem; i zde pozorujeme důraz, kladený Čapkem na to, co v básnictví je nadosobního, přesahujícího jedince. Básník je ovšem činně účasten onoho nepřetržitého aktu tvoření, jímž je vývoj jazyka; ani to však není jen privilegium, nýbrž také, a hlavně, odpovědnost vůči nadosobnímu zájmu a dědictví.

Dvě hlavní instance zná Čapkovo spisovatelské svědomí: dílo samo a toho, jemuž je určeno, čtenáře či lépe čtenářstvo. Čapek obrací se sice stále ke čtoucímu jedinci, s nímž jako by rozmlouval, ale tento individuální čtenář je mu čtenář kterýkoli. Netouží, jako na příklad symbolisté, po čtenáři zvláště vyvoleném, jedinečném, nýbrž po takovém, který se stejně cítí členem společného celku jako básník sám:

»Úžas a sympatie, to jsou i dnes nevyčerpatelné a hluboké prameny lidové záliby; snad je jich víc, ale všechny jsou stejně primitivně a nepřekonatelně lidské. Kdyby se mělo zrodit nové lidové, to jest lidem prožívané umění, muselo by se patrně velmi přímo a plně obracet k této lidské a lidové přirozenosti; ale nesmělo by k ní jaksi blahosklonně sestupovat, nýbrž prodírat se k ní s námahou a povznese-

ním ducha; neboť jinak není velkého umění. Bylo by nutno dobývat ho z kýče a nikoliv z oblastí exklusivních výtvorů; bylo by třeba ohlédnout se po všelijakých prastarých lidových tradicích (k nimž počítám i soudní síň, film, hrdinné eposy, kolportážní romány a jiné nedosti oceněné zdroje) a pak udělat z toho umění. Ach, kdybych mohl prorokovat, jak se to udělá, nepsal bych tento článek, nýbrž napsal bych román; bylo by tam o lásce a hrdinství a jiných velikých ctnostech, a bylo by to tak krásné, tak sentimentální a povznášející, že by každý výtisk koloval z ruky do ruky, z ruky rozpíchané, rozleptané od prádla, rezavé cihelným práškem, potřísněné inkoustem do rukou označených zase jiným těžkým životem, až by se u všech výtisků ztratil titulní list a nikdo by nevěděl, kdo to napsal. Bylo by také zbytečné vědět to, neboť každý by tam našel sebe sama, tak jako nachází sebe sama, zpívá-li, že jeho mladá léta nepoznala světa.«

Nakonec mizí tedy před očima Čapkovými každý jedinec, vnímající i tvořící, a zbývá dílo — a člověk, člověk vůbec v svém lidství. Odtud Čapkův zájem o všechny formy umění lidového a primitivního, tryskající ve všech zeměpásech a v nejrůznějších společnostech s překvapujícími obdobami a bez zjištělého individuálního autorství, odtud hledání básnického výrazu co nejšíře platného. Národní básnictví, jehož »koruna šumí pojmovým bohatstvím národního vědomí«, ale zároveň básnictví platné všelidsky, dovolávající se toho, co v člověku je lidského, takové je credo Čapka-spisovatele.

život a instituce

František Novotný:

Německé vysoké školy v Praze

Když připadly po mnichovském rozsudku čtyř velmocí celé Sudety německé říši a v Česko-Slovensku zůstaly jenom ojedinělé ostrovy Němců, domnívala se česká i německá veřejnost, že se i tyto zbytky brzy zlikvidují. Hovořilo se o velkorýsých přesídlovacích plánech. Zdálo se, že ze statisíců Čechů, kteří teď připadli německé říši, bude alespoň čtvrt milionu vyměněno za německé skupiny v Praze, Českých Budějovicích, Jihlavě, Brně atd. Ba i osud pražského Německa zdál se být po vzrušujících osmi stech letech naplněn — tím spíše, poněvadž do nedávna byli pražští Němci většinou němečtí židé. Z rodilých pražských Němců odešla v říjnu většina za hranice a ti, kteří opustili město už v září, se nevrátili. Počet pražských Němců se zmenšil skoro o 50 procent.

Většina obyvatelstva myslila, že s tímto stěhováním a v tomto rozsáhlém přesunu budou z Prahy přeloženy i německé vysoké školy. Skoro všichni němečtí vysokoškolské učitelé Prahu opustili, mnozí si už najali byty v říši, někteří úřadovali v libereckém krajském úřadě jako činovníci zemské vlády. Nebylo jasno, budou-li vysoké německé školy přeloženy do Liberce nebo do jiného města — že však přeloženy budou, se věřilo. Liberecký starosta přednesl německému ministru kultury Rustovi přání, aby se stal Liberec sídlem bývalých pražských vysokých škol. Rust odpověděl vyhýbavě — někteří dokonce tvrdí, že příkře zamítavě — a v polovici října proskakovaly ojedinělé zprávy, že vysoké školy zůstanou přece jenom v Praze. Na počátku listopadu bylo však oficiálně ohlášeno, že budou přeloženy. Profesori brněnské techniky odjeli do Lince a měřili tam par-

cely pro novou techniku, která měla vyrůst z bývalé brněnské. Pražské vysoké školy dostaly z Liberce nařízení, aby zabalily svoje knihovny a ohlásily, kolik budou potřebovat místa. I mezi Libercem a Jabloncem se sháněly volné parcely, a proslýchalo se, že Hitler rozhodl o novém univerzitním městě, které mělo vzniknout v Liberci.

Proč zůstaly v Praze

Z nejrůznějších zpráv, pocházejících z nejrůznějších pramenů, můžeme se dohadovat, že se tehdy odehrál za kulisami zápas, který je zajímavý proto, že se v něm vytvořily nové fronty mezi učiteli pražských vysokých škol. »Sudetoněmečtí« profesori se zasazovali o přeložení. To je skupina zdejších německých učenců, která se po válce utvořila kolem Ericha Gieracha, profesora staré germánštiny na německé universitě, a která tvořila opozici nejen vůči židovské frakci, nýbrž i proti starým liberálům. Ze známějších mužů patřili k ní právníci Ernst Swoboda a Weizsäcker, z filosofů především Pfitzner, směrodatný historik strany SdP. Zdá se, že přívrženci přesídlení byli podporováni z Mnichova. Říšský vůdce docentů (Reichsdozentenführer) zasadil se prý o přeložení škol pod vlivem Gierachovým, který teď bydlí v Mnichově.

Směrodatné kruhy berlínské však byly od první chvíle pro to, aby universita zůstala v Praze. Na pražské universitě vystoupili pro setrvání v Praze právě ti profesori, kteří byli svého času povoláni z říše. Nynější rektor německé university profesor Otto, známý teolog a sociolog Winter, profesor hudební vědy Becking, slavista Gesemann a profesor přírodních věd a funkcionář Turnverbandu Bernhauer patří za mluvčí této skupiny. Byli zajisté podporováni těmi, kteří byli pražskými usedlíky už od r. 1918 a kteří z jakéhosi pocitu domáckosti raději chtěli zůstat než přesídliti do sudetoněmecké provincie. Jakmile se vyhranilo vedení německé skupiny v hrubých obrysech a jakmile si Ernst Kundt vyvolil spolupracovníky, získali většinu přívrženci názoru, že universita má zůstat v Praze. Asi v polovici listopadu se Hitler rozhodl: německé vysoké školy zůstanou v Praze a v Brně. »Tisíciletá kulturní půda se neopouští, když toho není třeba«, formulovali Němci své rozhodnutí v rozhovorech o této věci. Je-li toto rozhodnutí konečné a zůstanou-li německé vysoké školy v tom rozsahu jako byly doposud, anebo promění-li se časem v tradiční ústav — to zřejmě není ještě pevně rozhodnuto. Alespoň mínění těch, s nimiž jsme měli příležitost hovořiti, se velice rozcházejí.

Počet posluchačů

Abychom mohli celou záležitost správně přehlednouti, je třeba, abychom si uvědomili nynější stav německých universit vůbec. Na německých vysokých školách už leta ubývá posluchačů. Jednotlivé vysoké školy mají dnes pouze pětinu, osminu a někdy i méně posluchačů než v předválečných letech. Mladí lidé nalézají dnes v Německu velmi záhy práci a výdělek. Otevírají se jim lákavé vyhlídky v technice, v obchodě a především v armádě. Nevyplácí se prosedět čtyři nebo sedm let na universitě a pak začínati od piky, může-li se mladík za tutéž dobu stát dobře situovaným technikem, kupcem nebo důstojníkem, vybaveným všemi přednostmi privilegovaného zaměstnání. Studují celkem už jenom ti mladí lidé, kteří počítují

pro odborné studium skutečnou náklonnost. To je ovšem pokrok v srovnání s hromadnou výrobou inteligence (a inteligentního proletariátu), jak tomu bylo dříve a jak je tomu ještě dnes u nás. Na vysokých školách se už nehemží nezaměstnaná mládež, která studuje jenom proto, poněvadž se sebou nedovede počít nic lepšího. University přijímají jen takové mladé lidi, které povolání lékaře, inženýra, právníka, profesora tak mocně vábí, že dávají přednost namáhavému studiu před rychlejší a výnosnější existencí.

Naproti tomu však chybí výběr shora. Dříve přicházelo na vysoké školy mnoho mladíků a učitelé měli možnost nepovolané odstraňovat (což se nedělo vždycky věcně). Dnes přichází na university málo posluchačů a profesor musí být rád, když se mu podaří udržeti je, aby posluchárny nezely prázdnotou. Na některých vysokých školách je dnes zapsáno v mnoha oborech jenom deset studentů — a to nejen v odlehlejších filosofických disciplínách, ale i na lékařství nebo na právech. V některých oborech, jako na příklad ve slavistice, projevuje se pokles již v prvním semestru nové éry.

Kdyby se pražské vysoké školy (a zvláště brněnská technika, která trpí konkurencí vídeňské, bratislavské a pražské techniky) měly udržet jako veliké ústavy, muselo by se sáhnout k jistým opatřením. Tvrdí se, že všichni němečtí posluchači z říše budou muset ztráviti v Praze nebo v Brně 2 až 4 povinné semestry. Proslýchá se také, že o pražské vysoké školy má se vzbuditi zájem mezi německými národními skupinami v jihovýchodní Evropě. Ovšem, hospodářsky a kulturně nejsilnější skupina těchto Němců, totiž sedmihradští Sasové, potřebují především evangelické teology, kteří studují odjakživa v Halle.

Mluví se také o tom, že na půdě pražských vysokých škol mají vyrůst ústavy se zvláštními úkoly, které by sloužily německé kulturní politice ve východním prostoru — a snad se má celá pražská universita proměnit v takový ústav. Vzorem by byl patrně Herderův ústav baltických Němců v Rize. Ani posluchači ani profesori nemají však dodnes jasno o tom, jaký bude skutečný vývoj pražských vysokých škol.

Vnitřní poměry na vysokých německých školách

Provoz německých vysokých škol na česko-slovenském území naráží samozřejmě na různé potíže. Profesori jsou ještě stále česko-slovenští občané, posluchači naproti tomu většinou říšští Němci. Zákony, kterým vysoké školy podléhají, jsou česko-slovenské, a úřady, které nad nimi vykonávají dozor, také. Na právnické fakultě přednáší se česko-slovenské právo. Na druhé straně vynasnažily se německé vysoké školy přizpůsobiti se německému statutu. Poarižstily se, aniž by vyčkaly odpovídajících česko-slovenských nařízení. Židovští a položidovští profesori byli vyzváni, aby požádali o dovolenou. U studentů se zvolila tato cesta: zápis je podmíněn předložením poukázky na byt. Kdo nemá bytovou poukázku, není k zápisu připuštěn. Poukázku na byt vydává však studentská kancelář, a to jen po předložení dokladů o arijském původu.

Jinou otázkou je financování vysokých německých škol. Proveďte se zúčtováním za německé služby česko-slovenské menšině v říši? Nebo bude říše platit na německé vysoké školy přímo? Nebo bude Česko-Slo-

vensko z vlastních prostředků vydržovat tři německé vysoké školy? Dotazy na různých německých místech mohli jsme zjistit jenom tolik, že posluchači považují téměř za samozřejmé, že jejich vysoké školy budou nakonec zvláštními exotickými říšskými ústavami, vydržovanými Německem. Situaci ztěžuje okolnost, že pro říši to není jenom finanční, nýbrž především devisová otázka. Již pobyt 3 až 4 tisíc německých studentů v Česko-Slovensku nutí říši, aby si opatřovala devisy, kterých dnes naléhavě potřebuje na nákup surovin.

Profesoři na německých vysokých školách — třeba jsou dosud česko-slovenskými občany — podléhají dnes už říšskoněmeckým zásadám. Je zde krajský vůdce docentů (Gaudozentenführer), kterému jsou podřízeni příslušní podvůdcové a pověřenci pro jednotlivé vysoké školy, pro jednotlivá oddělení a resorty. Je velmi pochybné, zda profesori, kteří dnes vyučují na německých vysokých školách, v Česko-Slovensku zůstanou. Ačkoli o událostech v zákulisí se dá zjistit jenom velmi málo, je už jasné, že se provádí velká čistka. Profesorům se zkoumá ledví, zjišťuje se jejich minulost a každý je podroben otázce, zda je hoděn, aby vyučoval na německé vysoké škole, která má být v každém ohledu elitním ústavem. Nevyhovující profesori budou patrně posláni do Německa nebo do pense. Kromě boje proti nespolehlivým a opozičním živlům probíhá také mocenský zápas mezi jednotlivými směry. Působí na něj ledacos. Skupina, která v boji o přeložení vysokých škol podlehla, ztratila na vlivu, a vítězové z listopadu 1938 jsou nyní nejvlivnějšími muži na vysokých školách. Na universitě má vliv kromě vůdce docentů, Bernhauera, a rektora Otty ještě historik Zatschek a profesor hudební vědy Becking. Na lékařské fakultě jsou rozpory pravděpodobně menší, protože hlavní zápas odehrál se tam mezi arijci a židy. Nejvlivnějšími muži jsou ještě stále Nonnenbruch, Amersbach a Bezecny. Anatom Grosser hraje jako vždycky úlohu prostředkovatele.

Mají-li se německé vysoké školy státi opravdu elitou německých akademií, dojde patrně k velkým změnám. Česko-německému sblížení by zajisté posloužilo, kdyby přišli do Prahy noví lidé, nezatížení vzpomínkami na leta bojů, kteří by naopak pocítovali ctižádost sloužiti svému národu tím, že by mu přiblížili český národ a slovanskou kulturu. Kdyby německým vysokým školám v Praze byla přidělena zvláštní úloha — zejména slavistické studie — bylo by to s českého hlediska nejrozumnější řešení. Trvání německých vysokých škol nepocítovali by pak Češi jako osten a tato okolnost pomohla by také urovnati cestu k dorozumění.

Jak žijí studenti

Studenti jsou organizováni ještě přísněji než profesori. Německé studenty vede krajský vůdce dr. Rudolf Meckl. Bylo o něm svého času slyšet, když vedl studentskou opoziční skupinu proti Henleinovi a podporoval boj radikální skupiny proti »Kamaradschaftsbundu«. Zdá se, že dnes je Meckl vedle Kundta nejvlivnějším mužem německé politiky u nás. Jemu jsou podřízeni jednotliví podvůdcové a těmto zase vůdcové oddělení (Fachschaften) a vůdcové jednotlivých odborů (kulturního, výchovného, tiskového, propagačního, hospo-

dárského atd.). Vůdcům jsou přiděleni pobočníci a štáby.

Této vojenské organizaci odpovídá i to, že studenti jsou ubytováni mnohem častěji než dříve ve společných domovech, tvořící skupiny, které je odvádějí od kouzla dřívějších romantických studentských časů. Uniformy studentů — černé pláště, kulatý lyžařský klobouk a holinky — působily sice zprvu na Pražany jistě provokativně, ale dnes už přivykli. Co se týče chování, podléhají němečtí studenti — jak se dovidáme — přísným předpisům. Mají se vyvarovat jakýchkoli provokací. Na černých tabulích bylo nedávno pranýřováno několik studentů, kteří dostali přísnou důtku za nepřístojné a provokační chování. Zdá se, že vedení studentů je odhodláno postupovati v této věci co nejpřísněji; studenti mají v Praze působiti jako průkopníci dorozumění a představitelé nového německého ducha, který chce vyniknouti především kázní. Pro kázeň německých hostů budeme mít největší porozumění a dovedeme ji ocenit. Ziskají-li studenti naši mládež pro myšlenku dorozumění, to závisí na mnoha jiných okolnostech. Nepostačí, předvedou-li nám jenom vojenské chování, ale bude záležeti na tom, aby němečtí studenti — příslušníci a zástupci mocného národa, který nám připravil těžkou politickou porážku — byli s to porozuměti citům, potřebám a nezbytnostem malého národa, bojujícího o svou samostatnost.

Němečtí studenti vyvíjejí čilou kulturní a propagační činnost. Pořádají téměř každý týden větší a menší přednášky, slavnosti, společenské večery, nastupují k rozkazům, pěstují čile sporty, málokdy se vyskytují ojedinele a setkáváme se s nimi téměř vždycky ve větších skupinách. Vedení postupuje velmi přísně proti zbytkům starých buršáckých pijáckých mravů. Snaží se vychovati studenty k střídmosti, k práci a stále znovu ke kázní. Studenti mají za povinnost hledati cesty k českým vysokoškolským a snaží se o kulturní výměnu mezi vysokoškolským studentstvem.

Výsledek tohoto kulturně politického snažení závisí na mnoha okolnostech, především na celkovém politickém vývoji. Místo sudetských Němců, kteří si zvykli Prahu považovat za sídlo nepřátelské moci, přijdou snad studenti ze vzdálenějších německých krajů. Nebudou mít staré předsudky a vynasnaží se snad najíti opravdu cestu k Čechům. Totéž platí o učitelích. Není vyloučeno, že se německé vysoké školy v Praze mohou jednou stát opravdu činitelem sblížení a dorozumění. Čeští posluchači navštěvovali by snad potom tyto německé ústavy aspoň jako hosté, ačkoli mají dosud k německým kolegům v Praze jistou nedůvěru, projevující se spíše sklon poznati nového německého ducha přímo na universitách v říši.

Prozatím není další existenci německých vysokých škol přímo v srdci české země nic získáno, ani ztraceno. My, Češi, pozorujeme se zájmem německé vysoké školy, německé studenty, německou vědu, jsme ochotni oceniti jejich kázeň a uznati jejich práci na poli kulturního dorozumění. Všechno ostatní závisí na tom, zda jsou německé vysoké školy v Praze zřízeny jako hračky expansivního ducha nebo jako vyslanectví sousedního národa, který chce se všemi národy v jihovýchodní Evropě žiti v dohodě a ponechati jim jejich právo na život.

dopisy

Dopis generála Medka

Praha 3. března 1939

Vážený pane redaktore,

dovolíte-li připojit bych ke svému dopisu v »Přítomnosti« k odezvě, již vyvolal v posledním čísle, několik řádek doslovu.

Vytýká se mi »generalisování« a snad i paušalování. Jinde se mluví o »shrbené šíji a pokřivené páteři«. Dovolují si upozornit P. T. publikum, že právě v těchto dnech »běží« v Praze film »Zborov«. I když censura v poslední chvíli leccos z něho oslabila — byl koncipován v roce 1936 — přece jen dám odměnu tomu, kdo tam najde nějakou »shrbenou šíji a pokřivenou páteř«, aspoň pokud jde o zborovské dobrovolníky. Vždyť přece nesu především já za tento film všecku odpovědnost!

Jaký byl smysl mé výstrahy? Ten, že je dosti ještě u nás lidí, kteří s vrtohlavou tvrdosíjností neuznávají naši dnešní politickou, zeměpisnou i hospodářskou situaci. Ta situace je fakt, realita — tvrdá, neúprosná — a nikde neříkám, že bychom se z ní měli radovat. Je však povinností všech — a nejen básníků, jak se mi v jednom z těch projevů doporučuje — aby každý, kdo může mluvit srozumitelnou řečí k lidu, řekl mu podle pravdy, jak věci s námi jsou. Ta epizoda u toho slavného »hraběcího piva« není ojedinělá — je to jen typ, a několik dopisů, které pro jejich surový obsah sotva uveřejníte, Vám příkládám jako doklad, ačkoli je to skromný výběr z bohaté a bohapusté pošty. Ale chci Vás »šanovat«.

Řeči o pátém a šestém pásmu by byly asi marné, kdyby nešlo, jak sám píšete, o víc. Vím to sám také. Je na omylu pan dr. Boháč, myslí-li, že Němci pilně nesledují vše, co se u nás mluví i koná, i když jde o venkovské »tlachy«. Je-li pak těmito a podobnými tlachy podminován nový stát, který chce žít a který přes všecku nepřízeň sudby mohl by žít, pak je povinností přátel zdravého rozumu, proti nim bojovat ze všech sil. Posměváčkové a profesionální rebelanti ovšem se rozvalují po městech a vesnicích a jejich jediným štěstím je otravovat vzduch. Dejte jim tedy do rukou lopaty a ostrého rotmistra! Uvidíte, jak brzo bude pořádek.

Pozdravuje Vás

Rudolf Medek

City malého národa

Vážená redakce!

Na naší milované zemi nebude tak dlouho trvalého pokroku a blaha, dokud osudy lidstva budou záviset na poměrech osudech lidských vášní. Dnešní doba je skutečně dobou bohatou na vzkyplé city až na stupeň, kdy se mění ve vášně. Soustředí-li pak mocní národové tyto city na cíle výbojné, expansivní, snaží se vnutit těm, u nichž lze něco získat, jakýsi pocit strachu, nejistoty či méněcennosti; vždyť k jejich citovým tužbám se přidružuje jejich rozum a přisvědčuje: »Jsme skutečně mocní, dobře vyzbrojení a proto silní; můžeme si to dovolit.«

Zcela jinak si mohou počínat malí národové; neboť by byli již při prvním vzkyplení citů s výbojnými cíli záhy přivedeni oněmi mocnými národy zas k rozumu. Proto i city našeho národa musí být jen vyššího řádu a jednat vždy v soulase s čistým rozumem; toť náš program sebevědomého bratrství a lidství. A proto také malé národy mají více sklon k citům lidskosti, uslechtilého náboženství a vůbec k citům vyšších duševních oblastí. Děje se tak spíše z potřeby a nutnosti, než ze samovolného proudění jejich citů a tužeb. Síla našeho národa je tedy v uvědoměném, ukázněném a vzdělaném lidu, který je prost všeho velikášství, dále v národní jednotnosti, snoubící se s porozuměním pro národy našich sousedů i nesousedů. Proto i naše city, jež hrají jakoukoliv veřejnou úlohu, i když vzplnou v celém národě, musí mít cíl opravdu uslechtilý, lidský; musí být prosty chyb pro národ zhoubných. Buďme proto spravedliví především k sobě navzájem.

U nás není vůbec místa pro výsady jedněch naproti druhým. Tedy ani ne pro ty, kteří ve své sobecké zarytosti svými národohospodářskými statky zneužívají svého postavení a tak opouštějí své povinnosti člověka k člověku. I zde je možno pozorovat, s jakou sobeckou vášní lpějí na těchto výsadách v podobě přebytečných majetků, zatím co jsou otrlí vůči těm, kdož jim k majetkům dopomohli, ale kteří nezaviněně jsou nyní v hmotné bídě a nouzi. A platný právní řád je o málo šetr-

nější. Nedovoluje změn, jež si čas jistě vynutí. Rovněž i spravedlivé rozdělení důchodů vytváří neblahý tlak a tím i napětí v duších prostého lidu. Burcuje se takto protitlak a nespokojenost v nejširších vrstvách a znesnadňuje se tak toužebně tvoření jednoty národa.

Nutno též upravit platové systémy pro nynější poměry, kdy mladí lidé nastupují do služeb až ve své třicítce, kdežto ony platí pro poměry, kdy nastupovali již před svou dvacítkou. Je třeba podpořit a povzbudit mladé lidi, aby mohli založit zdravou a slušnou domácnost. Dále pak zamezit tvoření nežádoucích citů a vášní a podlomené morálky. Vždyť v naší mladé generaci je budoucnost neb úpadek našeho národa.

Václav Vlk

Odpověď německým nacionálním socialistům

Vážený pane spoluobčane!

Je opravdu zapotřebí upřímné výměny názorů mezi Čechy a Němci, aby se dosáhlo vyjasnění mezi oběma národy. Nyní je mimořádně vhodná příležitost pro německý národ, aby se chopil příznivých okolností a cele a upřímně získal národ český. Zvláště nyní, kdy demokratický západ nás tolik zklamal a zanechal v nás tolik hořkosti.

K pochopení českého člověka jest však zapotřebí úplně se vžítí do historie a života jeho národa.

Český národ si nikdy nemohl troufat činit výboje proti mnohonásobně silnějšímu národu německému, a různé okolnosti a počiny našeho národa lze vysvětliti jen a jen starostí o sebezáchovu. Ze tato starost byla na místě, dokazují nám dějiny. Vždyť přece víme všichni, že kolik slovanských kmenů zmizelo podél Labe a od něho na východ. Náš český živel byl také i v jeho historických zemích vlastně stále na ústupu. Ztratili jsme kdysi Slezsko, je poněmčeno, Kladsko, je poněmčeno, víme, že ještě v dobách husitských hrála určitou roli česká města (jako Zatec), nyní také poněmčená. Víme, jak utlačovala náš národ vídeňská vláda. Kdyby toho útisku nebylo bývalo, nebylo by jistě ani došlo k rozchodu s ní v roce 1918.

Tedy všechny tyto okolnosti a obavy o naši národní existenci to byly, že jsme hledali možnost se zabezpečit v obraně proti případnému novému náporu. Nic jiného jsme ve spolku s Francií nehledali. Jistě každý Čech by se vysmál tomu (poněvadž by to byl nesmysl), že tento spolek byl namířen proti existenci německého národa.

Pravda je nyní to, že nás ze sobeckých důvodů spojenci opustili. — Z nynější situace se však vytvářejí další obavy o náš národ. Je dnes úplně na velkém německém národě, aby tyto naše velké obavy rozptýlil. Zajisté se shodneme lehce ve vzájemném přesvědčení, že ohrožovat německý národ my prostě ani nemůžeme (ani jsme o to nikdy dříve neusilovali), poněvadž by to bylo nesmyslem a nad naše síly.

Přáli bychom si však, aby naše trojnásobně početnější menšina v Sudetech měla o svoji národní existenci tak postaráno, jako měla sudetská větve národa německého v rámci naší republiky. My jsme i dále totiž přesvědčeni, že s naší strany nebylo nic podnikáno k jejímu počestění. Zajisté všechny německé menšiny v jiných státech (Italie, Maďarsko, Polsko) by si jen přály, aby tam alespoň takového postavení dosáhly.

My čteme nyní různé projevy německých vůdců v Sudetech, že se tam s českou menšinou bude prý lépe zacházeti, nežli se zacházelo s Němci u nás. Bylo by to nadějně do budoucna, ač budeme na výsost spokojeni, když tam budou mítí vše to, co měli Němci u nás (a mají i dnes).

Jak jsem předeslal. Uprímná spolupráce, ničím nekalená, mezi našimi národy je nyní v rukou německého národa, který si nemůže činiti ani jen sebemenší domněnku, že by mohl být ohrožován od malého národa našeho. Náš národ se obává o každého svého příslušníka tolikrát více, kolikrát je menší národa německého. To je kámen moudrosti všeho budoucího počínání na straně německé. Náš národ má nezlomnou vůli žítí svým životem dále a bude mítí vždy velký zájem o existenci silné své větve v Německu.

Bude dobře o těchto věcech si často vyměňovat názory a české obavy sdělovati směrodatným činitelům v Sudetech. Z toho vyplývá i velká příležitost a odpovědnost našich německých spoluobčanů, aby se přičinili svým vlivem o takový život našich lidí v Sudetech, jaký mají oni zajištěn u nás. Smíme doufati, že nás čeká společná šťastná budoucnost?

S pozdravem

Frant. Jiroušek

listárna redakce

Jak se o nás píše v Německu. Na žádost p. dr. Zd. Smetáčka zjišťujeme, že jeho článek pod tímto názvem v 8. čísle »Přítomnosti« byl napsán začátkem ledna a vztahuje se na články německého tisku z konce minulého roku.

Svět knih

KULTURNÍ ZPRÁVODAJ 10

Fráňa Šrámek:

21. září 1937

Slunce a stín, slunce a stín,
jak bílé šátky, letící k očím
a zoufale opět
pokleslé v klín
a v bubnu větrných víření
jenom ty kroky, jenom ty
kroky.

Na jaký pochod, na jaký
pochod

dnes jsme se dali,
že jsme ty kroky
tak ukovali,
kdo to jde před námi v čele,
kdo nás to vede?

Jediný jen, jediný jen
ukouti mohl ten železný šik.
Lafeto bolestná, nemůžem
jinak,

přijmi náš vzlyk,
ale ty světelný zjeve tam
vpredu
velet nám nepřestávej!

Ze sbírky Monumenty a
květiny T. G. M.

NOVÉ KNIHY

**Viktor Dyk: KRYSAR —
PŘÍHODY**

Jednou z nejkouzelnějších prací Viktora Dyka je klasická novela *Krysař*, která vyšla r. 1915 u Borového, jako zahajovací svazek edice Zlatokvět v krásné úpravě Fr. Kysely a s jeho dřevorytem. Toto knižní vydání *Krysaře* v edici, která později přinesla Dykovu epickou báseň *Zápas Jiřího Macků* v úpravě V. H. Brunnera a řadu vzácných knižních tisků, vynikajících do děl moderní české poezie — tak Theerovy *Úzkosti* a naděje, Tomanovy *Měsíce*, *Šrámkův Splav*,

Viktor Dyk:

HRANICE*

Jede-li kdo jiný přes hranice, cítí snad něco. Svět končí a začíná nový. Mluví k němu historie a přesvědčuje ho sluch.

Jedeme-li my přes hranice, jako bychom nejdli. Necítíme se příliš v cizině, ježto dříve jsme nebyli příliš doma. Nezbyvá nám, než pozorovat, co jiní cítí. A pozorujeme:

Jsou staré a pokojné hranice, které se neměnily a nemění. Byly od věků a budou po věky. Není listivých a násilných úmyslů na onej aní na této straně. Hraniční čára je klidná, skoro ospalá. Také vy máte klidný, skoro ospalý dojem: přes tyto hranice nepřejdou nikdy mobilisované pluky, nezaduní nikdy baterie, chrlicí smrt. Nížádná z tichých visek nedá své jméno velkému historickému datu; nížádná z těchto údolí nestane se velkým hřbitovem. Hranice se usmívá, neživá-li právě.

* Z právě vyšlého svazku próz Viktora Dyka: *»Krysař-Příhody«*.

Problém výchovy

Dynamismus přítomné chvíle pohání i tyto dobře míněné projevy, ale ve většině z nich je činitelem spíš vnějším než silou, tryskající z hlubokých vnitřních zdrojů. Zdá se mi proto, že nemohou rozhodněji zapůsobit na směr a podstatu nejvladnějšího utváření národní bytosti, o něž jde v dnešní době víc než jindy. Národ, který se octl na osudné křižovatce, nemůže se rozhodovat pro ten nebo onen směr náhle a povrchně. Musí z duchovních proudů vyhledat ty, které jsou mu blízké pro jeho minulost a jež mu i v budoucnosti zaručí nejbohatší rozkvět vnitřních sil a rozvoj všech možností. Je třeba znova promýšlet své problémy, svou dosavadní cestu, rozkládat kořeny ještě širě a zapouštět je do větší hloubky, aby věkovitý strom národa po osudovém úderu stál pevněji a rostl houževnatěji.

Jan Uher (ve *Vědě a životě*)

Křičkuv Šípový keř — patří k prvním českým tiskům knižním a k velkým vzácnostem na knižním trhu. Protože je už dlouho rozebráno i druhé vydání *Krysaře* v Kruhu čtyř, patří nové vydání tohoto Dykova díla k radostným a vítaným překvapením. *Krysař* spolu s prózami z let 1905—1911, shrnutými pod název *Příhody*, tvoří nyní 11. svazek *Spisů Viktora Dyka*. S jedinečným mistrovstvím, jímž se vyznačovali jen nejlepší klasičtí novelisté, formou sevrěnou a úspornou, slovem a vědou podivuhodně sugesce a intenzity básnické, je tu v archaickém rouše podán starosaský legendární příběh *krysaře* z *Hammeln* tak, jak se tento příběh obrazil v představivosti i vzrušené fantazii moderního básníka z rodu romantických desilusionistů.

Avšak středověký příběh *krysaře*, jehož výrazný obličej nám tak nezapomenutelně přiblížil Hanuš Schwaiger na jednom ze svých obrazů, podložil Viktor Dyk docela nově, aniž osobitě dykovskou symbolikou a ryze básnickým způsobem podání, jež udivuje i vábí sugescí přednesu, odstíněností slova a výrazu, kouzlem melodie a přízvuku, se-

třel to nejnepatrnější zrníčko pelu jeho dobového koloritu a legendárního ladění. Píšťala *krysařova* rozezpívala se zde v píseň věčné a tragické touhy po kráse a lásce, v píseň tragického zklamání i pohrdavé ironie vůči světu, který nepochopil velký sen. Tóny romantického smutku a hořké bolesti ozývají se z tohoto arcidíla s tóny kouzlení a ironie, pohrdání a vykoupené mužné resignace, která se klene nad tímto symbolickým příběhem, okouzluje nejen svou epickou předemětností, nýbrž i samotným básnickým výrazem v pravdě klasickým. Prostě, středověká legenda prózou *Krysař*, romantická bolestným vzýváním iluze, čistě dykovská novodobým pesimismem nad marností nevjznesenějších vznetů, je v pravém slova smyslu arcidílo, v němž slohové úsilí Viktora Dyka dosáhlo vrcholu. Cena brož. svazku je 22 K.

ULOUPENÝ ŽIVOT, román K. J. Beneše, na jehož námět byl vytvořen světový film, vyšel jako první svazek knižní řady *»Romány, které ožily na plátně«*, vydávané Melantrichem a prodává se u knihkupečů za 30 K. Nové vydá-

ní *»Uloupeného života«* dokazuje víc než co jiného, jak dobře se dovedl K. J. Beneš zmocnit námětu, který patří k nejzajímavějším v písemnictví vůbec. Dvojnickví sester *Martiny* a *Sylvy*, v stejnou hodinu narozených, ale osudů tak různých, dalo románpisci příležitost k rozvinutí bohatého pásma dějového. Šťastná *Sylva* stojí tu proti nešťastné a vnitřně rozpoltené *Martině*, která stále touží po lidském štěstí. Když se však konečně sama dostává na místo sestřino, poznává, že toužila po nemožném. Nelze se převést do ruhé bytosti, nelze uniknout osudu, nelze zmínit vlastní já, zakotvené v nitru člověka. Prostředí, které dovede Beneš tak živě líčit, tvoří pozadí dramatu osamělosti. Jsou dvě chvíle v životě, kdy se člověk octne zcela sám: zrození a smrt. Po celý život zůstávají však v každém z nás osamělé skuliny duše. — Román Benešův ve filmovém přetlumočení byl velkým zahraničním úspěchem českého spisovatele.

JUDr. Josef Miler: NOVÉ SELSKÉ PRÁVO NĚMECKÉ. Jsou to sociální problémy nám vesměs velmi blízké, učení našeho myslitele a politika selského Antonína Švehly o vztahu člověka k půdě. Bylo by jistě velmi zajímavé, srovnat úpravu, k nimž dospěla ve svém *»selském právu«* německá národní socialistická strana dělnická, s řešením celkem stejných úkolů v našem státě. Tím více jest vítati práci *Millerovy*, v níž se autor po prvé zabývá líčením zemědělských poměrů německých soustavně a vedle stránky právní, všímá si i důvodů hospodářských a politických. Je to dobrá, informativní studie. V níž s naprostou objektivností a způsobem čtenářů přístupným, jsou vylíčeny všechny otázky, týkající se *»Říšského stavu výživy«* — od všeobecného popisu až do speciálních otázek zemědělského oddlužení a úvěru. Nakladatelství L. Mazáč, cena brož. výtisku K 20.—.

Jsou také neklidné, nervosní hranice.

Minulost jejich byla vzrušená. Skutečně šly už přes ně s obou stran mobilisované pluky. Hranice nebyla po věky a není jisto, bude-li po věky. A bude-li, cítí se aspoň dnes ještě po amputaci odňatý úd. Na hranicích, dejme tomu, slyšíte slovo *»Deutsch-Avrécourt«*. Opakujete *Deutsch-Avrécourt*. A zní to podivně.

Jede-li kdo přes hranici takovou od východu, cítí obějně něco jako pých. Jede-li kdo od západu, cítí něco jako bolest. Je to smutek věcí, jež jsme měli a ztratili.

Jsou také ti, kterým hranice znamená pouze celní prohlídku. Přecházejí světy s pokřením ramen. Flat ubi vult. A čím dále, tím lépe. Jsou to velmi šťastné nebo velmi nešťastné duše.

Velmi šťastné nebo velmi nešťastné duše! Chápeme vás příliš dobře. Náš život je neúplný; některých pocitů se nám nedostává. Chápeme přes to nebo právě proto.

Bylo to před několika lety. Odjížděl jsem tehdy nočním rychlíkem z nádraží Anhaltského. Byla to noc před Štědrým večerem. Chladná, zimní noc.

Všelijací lidé byli v kupě. Nestaral jsem se o ně. Bylo mi podivně; poznal jsem, že je vždy tak podivně, vracíme-li se. Snad je tak vojáků, který — z těch či oněch důvodů — opustil válečnou vřavu, hřmání děl a klesající druhy. Pozapomněl na válku: kraje se usmývaly na něho. Lesy šuměly mu nad hlavou. Plul po klidných, zelenavých vodách jezer a krácel po svazích hor, kde vanul svěží vítr. Nyní se vrací do řad... Hřimejte, děla! Kdyby aspoň děla!

Přímhouřil jsem oči a pokoušel jsem se zdfimnouti. Nepodařilo se mi to docela; jen v nějaké polosenění jsem upadl. Sníl jsem o národě bez hranic. Rozmetu vás v světě jako símě budoucnosti, pravil Hospodin.

Vystoupení mého souseda vrušilo mne ze snění. Otevřel jsem oči. Předě mnou seděl hoch asi

osmnáctiletý. Byl štíhlý, skoro hubený, s černýma, jiskrnýma očima. Vzpomněl jsem si: ano, přišel sem v lehkém svrchníku. Na prosinec přišli lehkém svrchníku. Změnil jsem rychlým pohledem jeho tvář. Byla pravidelných, jemných rysů. Jeho tmavé oči hleděly na mne čile a inteligentně.

Probral jsem se ze své únavy. Zprotivilo se mi sedění. Vyšel jsem na chodbu ven. Hleděl jsem ven, jako bych mohl něco uvidět: neuvěřil jsem však nežli čírou tmu.

Přemýšlel jsem. Pracoval jsem tehdy na *»Posluc«*. Nikdy vás nepapadají tak podivné myšlenky jako v pozdních hodinách noční jízdy.

Trhnutí vozu málem že porušilo mou rovnováhu. Zavádl jsem o kohosi. Byl to hoch, kterého jsem pozoroval v kupě. Omluvili jsme se současně. Omluvili-li se dva lidé současně, jsou zpravidla Češi.

Hoch pohlédl na mne. Vřas jeho tváří, trochu napjatý v kupě,

Když hrozí chřipka,
chrání Vás ANGINOLKY.
Tažte se svého lékaře.

Maurice Martin du Gard:
Doba, v níž žijeme

V Nouvelles Littéraires byl otisknut tento referát o Čapkové hře »Matka«, (která pod názvem L'époque ou nous vivons měla v listopadu premiéru v Paříži), který je příznačný pro rozpaky některých francouzských kulturních lidí

Jde věru o vzrušující kus, který hraje divadlo Rideau de Paris; dobová tíživost hry jí činí však tragickou a téměř neunesitelnou. Autorova osobnost, nejskvělejšího to pražského essayisty, může dokonce u citlivých diváků vzbudit pocity blízké výčitkám... »Doba, v níž žijeme« svědčí o zneklidnění, jež se zmocnilo nakonec i spisovatele, který se zdál být jako stvořen k umění živé kroniky, vyhrčeného aforismu, zábavného a jasnozřivého cestopisu, spisovatele, který v těchto žánrech tak příkladně francouzských, dosáhl mistrovství. Není pochyb, že ve svých »Trapných povídkách« z r. 1921 se dotýkal problému podvědomí a věštil určitý druh nihilismu, což se zdá popíratí jeho dílo předchozí; ale »Doba, v níž žijeme« oživuje na scéně toliko přeludy, prozrazuje hlavně úzkost Karla Čapka, Čecha, který cítí valiti se na svou zemi revoluci, válku, rozdělení a roztrhání.

Vracete se kolem září z Kamerunu, uprostřed Oceánu, po celé délce nekonečného afrického pobřeží chytal jsem horečně všechny radiové stanice světa a přivolaával jsem si Prahu a všechny naše přátele v opuštění; znovu jsem viděl Karla Čapka v jeho Lidových Novinách. Tehdy před desíti lety byl mír, svoboda. Karel Čapek tehdy psal články pro noviny a utopie pro divadlo. Jeho bratr Josef v témže listě obstarával výtvarnou kritiku, kreslil a maloval rozkošné obálky na knihy své vlastní i svých

kolegů, jak si vzpomínám. Josef byl sentimentální, Karel ironický, měl zálibu ve Voltairovi, Chamfortovi a přirozeně i Masarykovi, jehož myšlenky zachytil v proslavených Hovorech. Jak bylo dobře bloumati pražskými ulicemi, s Rilkovým dopisem v kapse, postávati na výstavách, přednáseti o Valerym Larbaudovi, Berrésovi (Valérym) a zajíti pak na sklenku vína do Kumanova, kde si Češi hráli na spiklence, nebo naslouchati písním tam, kde popíjel Apollinaire; v kursu byl Mozart, který kdysi ve Stavovském divadle řídil svého Dona Juana; Descartes a Vauvenargues, Chateaubriand, který se sám poslal na vyslanectví do Prahy, Paul Claudel, který tu býval konsolem. Kolik pošetilosti od těch dob v Evropě. Ano, pošetilost, tak je to dobře. Když jsem se jedinkrát přiblížil k maršálu Fochovi, řekl mi: »Nechtěl bych být, mladíku, ve vašem věku, budete žít v éře hlouposti.« To bylo v roce 1921. Tehdy jsem ho pokládal za starého vojáka: bohužel! Byl prorokem. Ale dosti lítosti, a kdo ví, možná, že brzy vyjdeme z mlhy. V každém případě ztrácíme v Praze čtenáře a bude asi třeba jednoho století, než se najdeme znovu. Bylo možno je zachovat. Stažilo střežiti jen lépe politiku našich spojenců a tímto nejlepším způsobem je milovati místo slov a řečnických projevů. Tak mladý národ mohl ještě dnes mít hlavu vzhůru... Na neštěstí naši ministři cestují, jen když jsou ministři. Proč nepoznali Karla Čapka, dokud byl ještě čas! Ale jít do Théâtre des Arts na »Dobu, v níž žijeme«? Nic by se již naučili.

Tam běží jen o naši smrt. Vdova, již slavné slzy Marie Kalfové činí neutěšitelnou, tráví celé dny v pokoji svého muže, který padl v Africe v jedné šarvátky. Afrika jí právě tak vzala jednoho syna,

cházel železniční zřízenec. Celní prohlídky procházely vozy.

Stále napjatě naslouchal hoch. Čekal, citil jsem, na nějaké české slovo. Náhodou se ho nedočkal. Mrázilo. Vstoupil jsem opět do vozu. V našem kupé se zatím usadila rozjařená německá společnost. Čekala patrně dlouho na vlak a nečekala naprázdno. Hlučná její veselost dráždila ty, kteří tu seděli tiše. Zůstali jsme na chodbě.

Zdalo se mi, že můj společník je nějak sklíčen. »Jedete na dlouho domů?« zeptal jsem se ho. »Na týden,« pravil. »A pak?« »Vrátím se zase do Londýna.« A sklíčeněji ještě než dříve dodal: »Zůstanu tam. Zde doma zůstatí nemohu. Zůstanu tam. Na jak dlouho? Nevím; možná navždy.«

se změnil. Jeho oči se usmívaly. V jeho tváři byla radost. Řekl jediné slovo: »Hranice.« Znělo to radostně a svěže, jako výkřik osvobození.

»Podmokl,« pravil jsem. »Hraniční stanice. Máte pravdu! Výkřik osvobození to nebyl.

Pohlédl na mne zklamaně. Bylo mi ho trochu líto.

»Byl jste asi dlouho v cizině,« řekl jsem jako na usmířenou.

»Čtyři léta.«

»V Berlíně?«

»V Berlíně. V Hamburku.

V Londýně...«

Odměchl se. Naslouchal.

Venku vykřikovali německy jména stanice.

Opustili jsme vagon. Bylo před čtvrtou hodinou ranní; pětadvacet minut zastávky.

Hoch se rozhlížel, znova naslouchaje. Z vlaku zatím vystupovali lidé, jdoucí k revísi. Pře-

nové knihy

- DROBNÝ Vladimír: Naše kolonisace do Bolívie. 18×10 cm, 16 str. . . . . K 3.—
 CHALUPNÝ E.: Sociologie. Skladba (statika). II. Nauka o výtvorech a činnostech civilisace. 24×16 cm, 286 str. . . . . K 45.—
 STONE St.: Vědecké řízení práce. Příklady a zkušenosti z praxe. 19,5×13,5 cm, 126 str. . . . . K 8.—
 VAJTAUER Em.: Jak po Mníchovu. Můžeme jít s Německem? 23×15 cm, 163 str. . . . . brož. K 25.—
 váz. K 38.—
 VESELÝ JIM JUDr.: Slubní soud. 24×16 cm, 87 str., K 10.—
 REED Douglas: Insanity Fair. 21×14 cm, 431 str., váz. K 84.—
 WISKEMANN Elizabeth: Czechs and Germans. 22×14,5 cm, 299 str., 3 mapy CSR. . . . . K 100.—
 DEGON Madeleine: Le crédit agricole. Sources, formes, caractères, Fonctionnement en France et dans les principaux pays. 25×15,5 cm, 278 str., K 50.—
F. Topič, knihkupectví, Praha I, Národní 11,
a Fr. Borový, akademické knihkupectvo, Bratislava, Dunajská 21.

lékaře, oběť žluté zimnice. A ona nepřestává vyvolávat si jejich představy. Jini dva synové v téže hře mluví rádi o svém otci a hádají se pro politiku. Jiný syn, letec, se zřítí při rekordním výkonu a setkáme se s ním až s mrtvým. Je třeba síly o tom mluvit. Ne proto, že by byl zbrocen krví, ani kostlivec ne, ale ve své bílé kombinéze je ještě bledší než obvykle ve světle reflektorů. Tak se nám ostatně představují všichni mrtví této rodiny. První, otec, v bílém, i proň je to pochopitelné pod tropickým nebem, syn, lékař v bílém pracovním plášti; a po letci jiné dítě té nešťastnice, jež bylo zastřeleno v občanské válce, poněvadž patřil k dělnické straně, zatím co jeho bratr stál na druhé straně barikád. Nejmladší chlapec vdovy je křehký rozkošný snilek, básník. Zůstal sám. Ale po hrdině Africe, po občanské válce, krátce po válce je i tento poslední zaslíben krutému osudu! Lidstvo se dosud nesebralo. Je to horečná hra, přeplodná na hrůzou krásu. Vyličít ji, by znamenalo zradit. To se tuší. Byl to Lugé-Poé, který ji objevil a uvedl na scénu Rideau de Paris, této pozoru-

hodně společnosti, řízené Marcellem Herrandem a Jeanem Marchatem. Úpravu hry provedl Luc Durtain, který je předurčen pro pochopení díla, v němž jde o lékaře a hrđiny, o pacifistu, jímž je autor sám. Mladá družina měla by však sehrát »Věc Makropulos«, jiné dílo Karla Čapka, které není o nic méně podivuhodné, než »Doba, v níž žijeme«, ale které nás nakonec nezabijí, naopak tím nejpitoresknějším způsobem se obírá problémem dlouhověkosti u dcery řeckého alchymisty. I tam se shledáváme s fantasií a horce sladkou filosofii, jež tvoří kouzlo Karla Čapka, bývalého i budoucího a jak se věří, knižete české literatury, oné literatury, která přežije neštěstí své vlasti.

Proč jen a jen OBĚ s bleskem? Jednak je OBĚ v yborným cididlem na kovy, jednak jest to jakostní český výrobek. Ani koruna nesmí dnes zbytečně za hranice, když tu máme výrobky domácí. Proto na drhnuti OBĚ přasek a pískové mýdlo OBELIT, na kovy cididlo OBĚ, na plotny Dvojblek.

Káva, která svědčí dětem. Žito obsahuje řadu výživných látek, velmi prospěšných lidskému tělu. Proto dětem svědčí káva. uvafená z Karo-Franckovy a Peroly. Oslazená s mlékem, dětem také chutná. Perola je naše káva, u nás roste, vyrábí se v Pardubicích.

Tato možnost nezdála se ho těšiti. Svěsil hlavu; byla to pouze únava??

»Londýn je veliký... příliš veliký...« řekl. »Také Berlín je veliký; ne tak, ale přece je veliký.«

Čhtl říci ještě něco, nedokončil. Zahalil se do svého svrchníku.

Mlčel jsem. Co říci? Přichází. řekl jsem si, aby se o něco opřel. O něco se opřít! Berlín je veliký. Londýn je větší. Všichni takovou hudou. Bylo by třeba ukázati jim něco velikého.

Co? Věsel jsem dovnitř. Hluk společností utíchl zatím; přemohla jí únava.

Po stanici roudnické přišel neznámý ke mně. Usmíval se podivně.

»Prvé české slovo za hranicemi. Raudnitz — Roudnice — Roudnice — Raudnitz.«

A dívaje se na hodinky. zahučel:

»Za hodinu budeme v Praze!« Čas míjel. Venku bylo dosud šero. Snil jsem. Snil jsem o národě bez hranic.

Rozmetu vás v světě jako símé budoucnosti — — — Pro koho?

V půl sedmé vystoupili jsme v Praze.

Bylo šeré a mrazivé ráno: Praha se pomalu probouzela. Bylo to ráno a skoro ještě noc.

Hoch s černýma, jiskrnýma očima šel se mnou.

U tramvajové stanice dali jsme si sbomez.

Zmlžel mi za rohem Hybernské ulice; více jsem ho neviděl.